

**T.C.
SIVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI**

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ
ÖĞRETİMİNDE BELLEK DESTEKLEYİCİ STRATEJİLERİNİN
KULLANIMININ BAŞARIYA VE KALICILIĞA ETKİSİ**

Rahman İbrahim AYDIN

Yüksek Lisans Tezi

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Selman ABLAK**

SIVAS-2024

**SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ ÖĞRETİMİNDE
BELLEK DESTEKLEYİCİ STRATEJİLERİNİN KULLANIMININ BAŞARIYA
VE KALICILIĞA ETKİSİ**

Rahman İbrahim AYDIN

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi
Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Olarak Hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Selman ABLAK

Sivas
Şubat-2024

KABUL VE ONAY

Rahman İbrahim AYDIN'ın hazırlamış olduğu “Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Bellek Destekleyici Stratejilerinin Kullanımının Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi” başlıklı bu çalışma, 06/02/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından, “Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Erkan YEŞİLTAŞ

(Başkan)

Doç. Dr. Selman ABLAK

(Danışman)

Doç. Dr. Zekeriya Fatih İNEÇ

(Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım. ..../...../

Prof. Dr. Murat BURSAL

Enstitü Müdürü

ETİK SÖZÜ

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

06/02/2024

Rahman İbrahim AYDIN

ÖZET

AYDIN, Rahman İbrahim, Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Bellek Destekleyici Stratejilerinin Kullanımının Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2024

Bu çalışmanın amacı sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının akademik başarı ile bilginin kalıcılığına olan etkisini belirlemek ve bu uygulamaya ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya koymaktır. Araştırmada nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılarak karma bir yaklaşım esas alınmıştır. Araştırmanın nicel boyutunu yarı deneysel yöntem desenlerinden ön test-son test eşitlenmemiş kontrol gruplu model oluşturmuştur. Çalışmanın deney sürecinden sonra deney grubu içerisinde iki grup oluşturularak çalışmanın nitel boyutu, odak grup görüşmesi ile yürütülmüştür. Trabzon ilinde bulunan bir ortaokulda 6. sınıf düzeyindeki 6 şubeden biri deney grubu (15 kişi) diğeri kontrol grubu (15 kişi) olmak üzere iki şube rastgele (yansız) örnekleme ile seçilmiştir. Çalışmanın nicel verilerini elde etmek için veri toplama aracı olarak boşluk doldurma soruları ile sosyal bilgiler dersi 6. sınıf tarih müfredatına ilişkin bilgileri sorgulayan bir akademik başarı testi, nitel verilerini elde etmek ve nicel yaklaşımla elde edilen verileri detaylandırmak amacıyla deney grubuna dahil olan öğrenciler arasından gönüllük esasına göre seçilenlerle yüz yüze olarak yarı yapılandırılmış odak grup görüşme formu kullanılmıştır. Nicel verilerin analizinde SPSS programından, nitel verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yönteminden faydalanılmıştır. Araştırmanın son test ve kalıcılık testi sonuçlarında akademik başarı puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Bu sonuçları referans alarak bellek destekleyici stratejilerin, sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde öğrencilerin akademik başarılarına ve öğrencilerin bilgilerinin kalıcı olmasına olanak sağladığı ifade edilebilir. Ayrıca öğrenci görüşlerinde bellek destekleyici stratejilerin özellikle eğlenceli ve kalıcı olduğu hem derse yönelik ilginin artması hem de dersi daha iyi anlamlandırma noktasında katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, sosyal bilgiler öğretimi, bellek destekleyiciler, tarih eğitimi

ABSTRACT

AYDIN, Rahman İbrahim, The Effect of Memory Support Strategies on Success and Permanence in Teaching History Subjects in Social Studies Lesson, Mater's Thesis, Sivas, 2024.

The aim of this study is to determine the effect of the use of memory-supporting strategies in teaching history subjects in the social studies course on academic success and permanence of knowledge and to reveal student opinions regarding this practice. The research was based on a mixed approach, using a combination of quantitative and qualitative methods. The quantitative dimension of the research was created by the pretest-posttest unequal control group model, one of the quasi-experimental method designs. After the experimental period of the study, two groups were formed from the experimental group and the qualitative dimension of the study was carried out with focus group interviews. Two branches, one of which was the experimental group (15 people) and the other was the control group (15 people), were selected by random (unbiased) sampling out of 6 classes at the 6th grade level in a secondary school in Trabzon. As a data collection tool to obtain the quantitative data of the study, an academic achievement test that questions information about the 6th grade history curriculum of the social studies course with fill-in-the-blank questions; In order to obtain qualitative data and to elaborate on the data obtained with the quantitative approach, a semi-structured focus group interview form was used face-to-face with students selected on a voluntary basis from among the students in the experimental group. SPSS program was used to analyze the quantitative data, and the descriptive analysis method was used to analyze the qualitative data. In the post-test and retention test results of the study, it was found that there was a significant difference between academic achievement scores in favor of the experimental group. Based on these results, it can be stated that memory-supporting strategies enable students' academic success and more permanent knowledge in teaching history subjects in social studies classes. In addition, in student opinions, it has been determined that memory-supporting strategies are especially fun and permanent, and contribute to both increasing interest in the course and making better sense of the course.

Keywords: Social studies, social studies teaching, mnemonics, history education

ÖN SÖZ

Etkili öğrenme kavramı; birçok araştırmacı, düşünür, bilim insanı ve eğitimciler için önemli bir mefhumu oluşturmaktadır. Bilginin anlamlandırılması ve kalıcılık boyutuna erişebilmesi için günümüze kadar farklı yöntemler uygulanmış, bu yöntemler birçok kesimin dikkatini çekmiştir. İlk insanın öğretilerinden günümüz insanı şekillenmiş, bu şekillenmeye birtakım yeni eklemeler ile desteklerde bulunmuştur. İlk dönemlerden şu anki sürece gelindiğinde farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmış; öğretim yöntem ve teknikleri sınıf ortamı ile sınırlı kalmamıştır. Eğitim boyutunda da belirtilen bu teknikler kullanılmış, aynı zamanda öğretim bağlamı içerisinde de kendine uygulama alanı bulmuş; hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Soyut unsurların somutlaştırılması adına bu yöntem ve teknikler önemli roller oynamaktadırlar. Soyut kavramların somutlaştırılması ise her alan için istenilen düzeyde olmamaktadır. Oluşan bu soyutluk, etkili öğretimi zorlaştırmakla birlikte kalıcılık oranını da olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal bilgiler dersinin de içerisinde barındırdığı birçok soyut unsur ile etkili öğretimi zorlaştırdığı söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde olayları ve olguları, somutlaştıracak yöntemlerin kullanılması önemli bir fayda sağlayacaktır. Bu yöntemlerden bir tanesi de bellek destekleyici stratejilerdir. Bellek destekleyici stratejiler kısaca; anlamlandırma ve bilginin uzun belleğe transferi noktasında işlev gören yöntemlerdir. Sosyal bilgilerin bir yazı bağlamından çıkarılarak yaparak-yaşayarak bir etkiye sahip olması adına, bellek destekleyici yöntemlerin kullanılması daha etkili bir öğretime zemin hazırlayacaktır.

Sosyal bilgiler dersi içerisinde bir orkestra şefi bir assolist misali rol etkisine sahip derslerden bir tanesi de tarihtir. İlkokul ve ortaokul öğrencisinin gelişim düzeyi dikkate alınırsa, tarih konularının soyutluğu sebebiyle o yaş dönemi içerisindeki öğrencilere tarih öğretiminde birtakım zorluklar ortaya çıkabilmektedir. Bu husus içerisinde çalışma; çetin unsurların ortadan kaldırılması adına, bellek destekleyici yöntemler ile kurgulanan bir tarih öğretimini ele almıştır.

Bellek destekleyicilerin tarih konularının öğretiminde, etkili öğretim adına anlamlı sonuçlar ortaya koyduğu daha önceki çalışmalar neticesinde saptanmıştır. Bu bağlamda bellek destekleyicilerin sosyal bilgiler eğitimi noktasında daha fazla kullanılmasını ümit ediyor, bu tezin alana katkılarını umuyorum.

Bu eserin ortaya çıkmasında birçok kişinin emeği olmakla birlikte, katkılarıyla çalışmanın şekillenmesini sağlayan; danışman hocam Doç. Dr. Selman ABLAK'a, Dr. Öğr. Üyesi Kerem ÇOLAK'a, Dr. Öğr. Üyesi Tuğba ÖZTÜRK'e, Dr. Öğr. Üyesi Engin ZABUN'a ve bir diğer kıymetli isim, Arş. Gör. Arzu CANTÜRK hocama minnettarlığımı ifade etmek istiyorum. Akademik hayatımın inşasını titizlikle işleyen, ilmiyle karanlığımı aydınlatan ve bugünlere gelmeme anne ve babamdan sonra en çok katkıyı sağlayan değerli hocalarıma...

Her türlü şartlar altında maddi ve manevi desteklerini benden esirgemeyen dost misali arkadaşlarım; Semih Can BOZDEMİR'e, Nurettin DOĞAN'a, Yarkın AKBULUT'a, Kurthan KOÇ'a ve Bordo Mavi çay ocağı efradına müteşekkirimini iletmek isterim.

Son olarak ailemin üzerimdeki emeği karşısında, büyük bir hürmet besleyerek onlara en derin sevgi ve saygılarımı iletiyorum. Babam Muhammet AYDIN'a, annem Nuray AYDIN'a en kalbi duygularıyla birlikte hürmet duygularımı gönderiyorum. Bugünler zor oldu, dayanakları zorluk içerisinde güneş gibi yolumu aydınlattı. Ailemizin bir diğer kıymetli üyelerinden kuzenim sevgili Yasin SAMUK'a muhabbetlerini benden esirgemediği için ayrıca şükran duygularımı iletiyorum.

Rahman İbrahim AYDIN

Trabzon- 2024

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY

ETİK SÖZÜ.....	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xii

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	7
1.2. Araştırmanın Önemi	11
1.3. Araştırmanın Amacı.....	12
1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problem Cümleleri	12
1.5. Varsayımlar.....	12
1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	13
1.7. Tanımlar.....	13

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Sosyal Bilgiler.....	14
2.1.1. Sosyal Bilgilerin İçeriği	14
2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi	15
2.2. Sosyal Bilim Olarak Tarih	17
2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tarih	18
2.4. Bellek Destekleyiciler.....	21
2.5. İlgili Araştırmalar	23

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

3.1. Araştırma Modeli	26
3.2. Çalışma Grubu	27
3.3. Veri Toplama Araçları	27
3.4. Verilerin Çözümlemesi	28
3.5. Deney İşlemi	30

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

4.1. Araştırmanın Deneysel Kısımına İlişkin Bulgular.....	31
4.2. Araştırmanın Nitel Kısımına İlişkin Bulgular.....	34
4.2.1. Odak Grup Bulguları.....	34

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma	49
5.2. Öneriler	54

KAYNAKÇA.....	55
----------------------	-----------

EKLER	62
--------------------	-----------

Ek 1. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan senaryo örnekleri.....	62
Ek 2. Başarı Testi	74
Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	76
Ek 4. Etik Kurul Belgesi	78
Ek 5. İntihal Raporu	79

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Verilerin Normal Dağılım Analizi.....	31
Tablo 2. Deneklerin Ön Test Bazındaki Betimsel İstatistikleri	32
Tablo 3. Deneklerin Son Test Bazındaki Betimsel İstatistikleri	32
Tablo 4. Deneklerin Öğrendikleri Puanların Betimsel Verileri	32
Tablo 5. Deneklerin Göreceli Öğrendikleri Puanların Betimsel Verileri	33
Tablo 6. Deneklerin Kalıcılık Testine İlişkin Betimsel Verileri	33
Tablo 7. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testlerine İlişkin Betimsel Verileri	33
Tablo 8. Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Testlerine İlişkin Betimsel Verileri	34

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Temelde bellek destekleyiciler	3
Şekil 2. Bellek destekleyicilere benzerlik oluşturan yöntemler	5
Şekil 3. Bellek destekleyici türleri.....	6
Şekil 4. Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders süreci hakkındaki görüşler	34
Şekil 5. Bellek destekleyicilerin katkılarına yönelik görüşler	35
Şekil 6. Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecinde zorlanılan yerler.....	36
Şekil 7. Bellek destekleyiciler ile desteklenen ders süreci hakkındaki olumsuz görüşler	37
Şekil 8. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenilenler.....	38
Şekil 9. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenilmeyenler	39
Şekil 10. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerdeki eksiklikler	40
Şekil 11. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerde çizimler yerine kullanılabilir unsurlar.....	41
Şekil 12. Öğrencilerin bellek destekleyicilere yönelik çalışmaları	42
Şekil 13. Bellek destekleyici yöntemlerin sosyal bilgiler dersinde kullanılabilirliği konular	43
Şekil 14. Bellek destekleyici yöntemlerin kullanılabilirliği dersler.....	44
Şekil 15. Bellek destekleyici yöntemlerin kullanılmayacağı dersler	45
Şekil 16. Bellek destekleyicilerin konuları öğrenmeye katkıları.....	46
Şekil 17. Bellek destekleyicilerin kalıcılığa neden olan katkısı	47
Şekil 18. Eklemek istenilenler	48

KISALTMALAR DİZİNİ

MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	: Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri

BÖLÜM I

1. GİRİŞ

Bilgi, geçmişten günümüze kadar gelişim sağlayarak farklı aşamalar kaydetmiştir. Bilgi havuzu her geçen süre içinde gelişimini süratle arttırmakta, bilgi çoğalarak ilerlemektedir. İlerleyen bu süreçte bilgiye ve kaynaklara ulaşmanın kolaylıkları da artmaktadır. Her türlü bilgiye rahat erişim imkânı, bilgiye ulaşmanın sınırsızlığını ortaya koymaktadır. Bilgi kavramı ise; algılama, işleme, değerlendirme, muhakeme sonucu zihinde üretilen, bireyin dış alemine ilişkin algısını etkileyen veya bir meçhul yapıyı açıklayan anlam parçası olarak tanımlanabilir (Özden, 2021: 2). Bu çerçevede elde edilen bilgilerin öğrenilmesi ve kalıcılık boyutuna erişmesi önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.

Öğrenme süreci, bilinçli veya bilinç dışı etkileşimlerin yaşantısal olarak meydana gelmesidir (Keleş ve Çepni, 2006: 66). Öğrenme kavramı ile ilgili olarak; bilgilerin zihinde saklanması ve geri çağrıldığında kolay erişilebilmesi günümüze kadar geçen süreçte düşünürlerin ve bilim insanlarının dikkatini çeken önemli unsurlardandır (Çolak ve Aydın, 2022: 1). Araştırmacılar öğrenimin daha kolay bir şekilde gerçekleşebilmesi için birtakım çalışmalar ortaya koymuştur. Beş duyu organ ile algılanması zor olan konular araştırmacıların daha da ilgisini çekmiş, soyut konuların öğretimi üzerine bilim insanları birtakım yöntemler geliştirmişlerdir. Bu yöntemlerden bir tanesi de bellek destekleyici stratejilerdir.

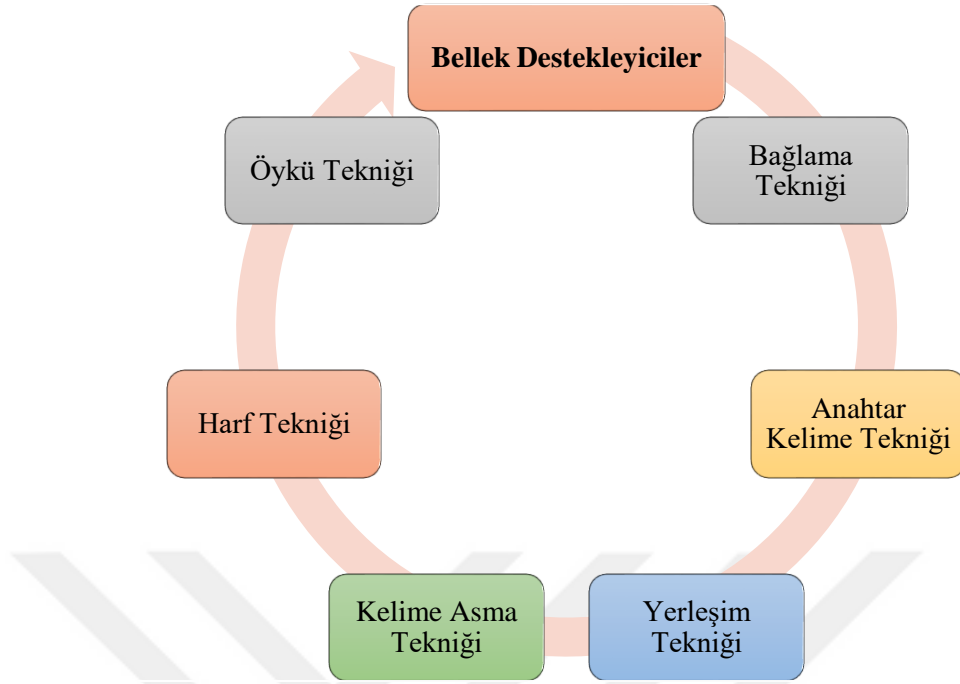
Bellek destekleyici yöntemlerin tarihi çok eski bir süreye dayanmakla birlikte günümüzde aktif olarak kullanılan stratejilerdir. Bu yöntemlerin tarihine bakıldığında ilk olarak Yunan ve Roma medeniyetlerinde kullanıldıkları görülmektedir. Yunanlılar bellek destekleyicileri, bellek tanrıçaları Mne-mosyne'den esinlenerek geliştirmiştir. Ek olarak Romalıların etkili konuşma hususunda bellek destekleyicilerden “loci” yöntemini kullandıkları bilinmektedir (Korkmaz, 2007: 41).

Daha sonraki süreçte Rönesans döneminde bellek destekleyiciler kullanılmış, Rönesans'tan 20. yüzyıla kadar etkin olarak kullanılmamıştır. 20. yüzyıldan sonra tekrar gündeme gelmiş olup günümüzde de aktif olarak bellek destekleyiciler kullanılmaktadır

(Ün Açıkgöz, 2007). Belleza (1981) bellek destekleyicileri; bilgiyi daha kolay bir şekilde genellenebilir duruma getirmek için uygulanan örgütlenme ve kodlama süreci olarak tanımlamıştır.

Matropieri ve Scruggs'a (1988) göre bellek destekleyicilerin asıl misyonu; yeni öğrenilen bilgilerin, uzun süreli bellekte yer alan bilgiler ile ilişkilendirmenin yollarını bulmaktır. Bu ilişkiden anlamlı bir bağlantı kurulursa, elde edilen bilgiler daha uzun bir süre bellekte kalacaktır. Terry (2009) bellek destekleyici yöntemleri; kodlama ve geri getirme sürecinde kullanılan şema, strateji ve bir yol olarak tanımlamıştır. Bilginin anlamlandırılması ve kalıcılığın sağlanması adına sistemsal bir yaklaşım sergileyen bellek destekleyicilerde, örgütlenme ve kodlama önemli bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Tay'a (2004: 4) göre kodlama aktif bellekteki bilginin, daha önceden öğrenilen ve uzun süreli bellekte yer alan bilgi ile ilişkilendirme süreciyle uzun süreli belleğe aktarım sürecidir. Örgütlenme süreci ise; yeni öğrenilen bilginin ön bilgi ile eşleşip anlamlı hale getirilme sürecidir (Tay, 2007: 90). Belirtilen bu iki süreç öğrenmenin etkili unsurlarından olup bellek destekleyicilerin ana bağlamı içerisinde yer almaktadır. Bilginin öğrenilmesi, eski bilgiler ile eşleştirme sürecini ve eski bilginin yeni elde edilen bilgiyle anlamlı hale getirilme sürecini kapsamaktadır.

Bellek destekleyiciler de bilginin anlamlı hale getirilme noktasında önemli roller oynamaktadır. Matropieri ve Scruggs'a (1998) göre herhangi bir kavramı öğrenmekte zorluk çeken öğrencilerin/bireylerin yeni öğrenilen bilginin anlamlandırılmasında ve kalıcılığın sağlanmasında en etkili yöntem bellek destekleyicilerdir. Bellek destekleyici yöntemler temelde altı kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; bağlama diğer adıyla zincir sistemi, anahtar kelime, yerleşim, kelime asma, harf ve öykü teknikleridir.

Şekil 1. Temelde bellek destekleyiciler

1- Bağlama Tekniği: Bu yöntem aktarılmak istenen bilginin belirli bir sıra formatında öğretilmek istenmesinde kullanılmaktadır. Belirli bir sıra ve düzen uygulandığından beyin öğrenme noktasında düzgün bir kalıba girdiği için elde edilen bilgi rahat bir şekilde anlamlandırılmaktadır. Bu sistemin literatürdeki bir diğer adı da zincirleme tekniğidir. Zincirleme sistemi iki husustan meydana gelmektedir (Er, 1996). Bu aşamalar aşağıdaki gibidir:

1- İlk kısımda öğretilecek her bir maddenin bir görsel şeması çıkartılmalıdır.

2- Bir maddeye çıkartılan görsel şema, bir sonraki çıkartılan görsel şema ile bağlantıda olmalıdır.

Zincirleme bir etkiye sahip bağlama tekniği elde edilen bilginin her bir aşamada eşleştirilmesine olanak tanıyarak öğrenmenin sürdürülebilirliğine katkı da bulunmaktadır. Belirtilen bu sistem hikâye halinde de kullanılabilir. Oluşturulan hikâyelerin her bir cümlesi kendinden sonraki gelen cümle ile ilişkilendirilerek süreç zincirleme etkisine sahip olur.

2- Anahtar Kelime Tekniği: Bu yöntem daha çok dil öğretiminde kullanılmaktadır. Bir sözcüğün okunuşu ya da anlamına benzer bir diğer sözcük ile ilişkilendirme sürecidir. Bu teknik, bağlama tekniği gibi bir sıra formatı izlememektedir.

Anahtar kelime tekniğinin; bilgiyi somutlaştırması, anlamlandırması ve eski bilgilerle bağ kurması sebebiyle etkili bir teknik olduğu söylenebilir (Kleinheksel ve Summy, 2003). Anahtar kelime tekniğinin kullanılabilmesi için belirli aşamalar vardır (Foil ve Alber 2002). Bu üç aşama aşağıdaki gibidir:

1- Kaydetme: Bu adımda bilinmeyen kelimeler, anlamdaş olan ve kolay imgelenen cümleler ile yer değişimi yapar.

2- İlişkilendirme: Bu basamakta bilinmeyen kelimenin anlamı, anahtar kelime ile görsel hâle dönüştürülerek bir etkileşim ortaya çıkarılır.

3- Gözden Geçirme: Bu kısımda yabancı kelime ve anahtar cümle ile oluşturulan görselin hatırlatılma basamağıdır.

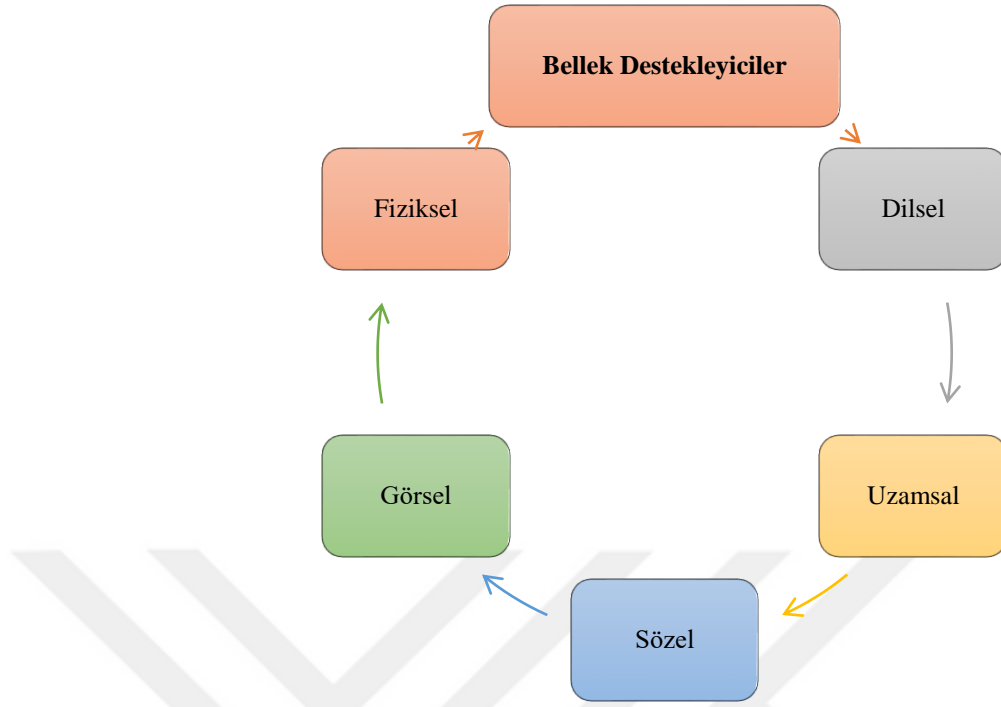
3- Yerleşim Tekniği: Belirli bir sıraya göre terim ve bilgilerin doğru hatırlanabilmesi için hâkim olunan çevre veya mekânda bulunan öğelerle yapılan bir etkileşim sürecidir (Tay, 2004: 7). Buradaki önemli nokta kişinin/öğrencinin daha çok yakından tanıdığı mekân ve çevrelerle belirtilen bu yöntemi kullanmak olacaktır.

4- Kelime Asma Tekniği: Aralarında hiyerarşik bir ilişki olan bilgilerin öğretiminde kullanılan bellek destekleyicilerdendir. Burada birden ona kadar verilen sayılar ile askı sözcükler ilişkilendirilir. İlişkilendirilen bu kelimeler, pratiğe dökme noktasında cümle içinde kullanılır.

5- Harf Tekniği: Bu bellek destekleyici, kendi içerisinde iki kısma ayrılır: Öğrenilmesi istenilen bilgilerin baş harfleriyle tek bir kelime ortaya çıkarmak ve öğrenilmek istenen bilginin baş harfleriyle anlamlı sözcük ya da cümle ortaya çıkarmaktır. Baş harfler ile kısa tek bir kelime oluşturulması akronim iken, baş harfler ile anlamlı sözcük veya cümle kurulması akrostiş örneğini oluşturmaktadır.

6- Öykü Yöntemi: Belirli bir sıra içerisinde anlatılmak istenen kavramlar ile bir hikâye oluşturulur. Oluşturulan bu hikâyelerde önemli olan fonetik bir benzerliği kurgulamaktır. Oluşturulan kurguların canlandırılması veyahut görsel imgelere dönüştürülmesi bilginin öğrenilmesini hızlandıracaktır.

Literatürde bellek destekleyici olarak kendilerine yer bulan, bellek destekleyiciler ile aynı işlevi gören ve birbirlerine benzerlik oluşturan birtakım farklı yöntemlerden de bahsedilmektedir. Bunlar; dilsel, uzamsal, sözel, görsel ve fiziksel olarak beş çeşit bellek destekleyici yöntem olduğu belirtilmektedir:

Şekil 2. Bellek destekleyicilere benzerlik oluşturan yöntemler

- “*Dilsel: Anahtar kelimeler, pegwords ve kısaltmalar(acronyms) gibi yeni kavramı tanıdık kelimelerle ilişkilendirmeyi içerir.*”
- *Uzamsal: Loci gibi yeni kavramı tanıdık bir yere bağlayan yöntemi içerir.*
- *Sözel: Hatırlamayı kolaylaştırmak için hem hikâye anlatımını hem de anlatı zincirlerini içerir.*
- *Görsel: Hedef kavramla bir ilişki kurmak için resimleri veya görselleştirmeleri içerir.*
- *Fiziksel: Hatırlamayı kolaylaştırmak için kişinin vücudunu kullanmasını içerir” (Lubin ve Polloway, 2016: 208).*

Bellek destekleyici türleri aşağıdaki gibidir (Lubin ve Polloway, 2016: 209)

Şekil 3. Bellek destekleyici türleri

Farklı kaynaklar incelendiğinde bellek destekleyiciler olarak da ifade edilen stratejilerden bahsedildiği görülmektedir. Ülgen (2004) anahtar sözcük, anlamda ilişki kurma, duyuşal sistemde dönüşüm, günlük yaşamla ilişkilendirme, çengele takma, not alma olarak altı stratejiden bahsetmektedir. Buna karşılık Ün Açıkgöz (2007) ise bellek destekleyicileri önce eşleştirme ve zincirleme olmak üzere ikiye ayırmakta daha sonra bunları da kendi içinde farklı kategorilere ayırmaktadır: Loci, eş sözcük, ilk harf, bağ, öykü yöntemleri ve duyuşal imgeler.

Okullarda bellek destekleyici yöntemler, olgu ve kavramların öğretilmesinde bilinçli veyahut bilinçsiz bir şekilde aktif olarak kullanılmaktadır. Soyut konuların öğretilmesinde bellek destekleyicilerin olumlu sonuçları göz önüne alındığında kavram ve terim bilgisinin yoğun olduğu derslerde, bellek destekleyicileri kullanmak faydalı olacaktır.

Sosyal bilgilerin içeriğine bakıldığında; *“bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olabilmesi amacıyla tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş”* bir ders olduğu görülmektedir (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler dersi, sosyal bilimlere ait birçok disiplini içerisinde barındırmaktadır. Bu bağlamda büyük oranda kavram ve terimler sosyal bilgiler dersinin içerisinde kendisine yer bulmaktadır. Kavram ve terimlerin fazlalığı ayrıca soyut unsurların sosyal bilgiler dersi içerisinde fazlaca yer almasına sebebiyet vermektedir. Memişoğlu ve Tarhan'a (2016: 6-8) göre sosyal bilgiler dersi içerisinde birçok soyut kavramı barındırmakla birlikte, kavram öğretiminde öğrenciler en çok soyut kavramlar da zorlanmaktadırlar. Öner'de (2015: 89-91) bu konu üzerine değinmekte sosyal bilgilerin birçok soyut kavramı içerdiğini ayrıca sosyal bilgiler dersinin içerisindeki tarih konularının, o yaş aralığındaki öğrencilerin seviyelerine ağır gelebildiğini söylemektedir.

Bu çerçevede tarih öğretiminde geleneksel yöntemlerden ziyade farklı yöntemlerin kullanılmasında fayda vardır. Çünkü tarih öğretmek bir millet için hafızanın yenilenmesi, geçmişi bir ileri tarihe yazarak bilinçlenme meselesidir. Bu bağlamda köklü bir gelecek kurmak için tarih önemli bir hususu arz etmektedir. Bu hususta tarih eğitiminin önemini ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada bellek destekleyici yöntemler kullanılarak sosyal bilgiler dersi içerisinde yer alan tarih konularının öğretimi üzerine çalışılmıştır. Yalnızca bir stratejiye bağlı kalınmaksızın anahtar sözcük yönteminde olduğu gibi öğretilecek bilgilerle ses benzerliği taşıyan kelimeler kullanılarak ve öykü yönteminde olduğu gibi öğretilecek bilgiler arka arkaya getirilerek kısa öyküler oluşturulmuştur. Ardından oluşturulan öyküler resimlerle desteklenerek ders sürecinde kullanılmış, 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamındaki tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretimi yapılmıştır. Öykü yönteminin öğrenilen bilgilerin hatırlanmasında olumlu yönde etkileri olduğu belirtilmektedir (Oaks, 1995, akt: Korkmaz ve Mahiroğlu, 2007). Ayrıca Bower (1974, akt: Senemoğlu, 2020, s. 315) sözel semboller, resimsel imajlarla ilişkilendirildiğinde bilginin daha etkili olarak öğrenildiğini ve daha kolay hatırlandığını ifade etmiştir.

1.1. Problem Durumu

Etkili öğrenme kavramı; birçok araştırmacı, düşünür, bilim insanı ve eğitimciler için önemli bir bağlamı oluşturan husustur. Bilginin anlamlandırılması ve kalıcılık boyutuna ulaşabilmesi için günümüze kadar farklı yöntemler uygulanmış, bu yöntemler birçok kesimin dikkatini çekmiştir. İlk insanın öğretilerinden günümüz insanı şekillenmiş, bu şekillenmeye birtakım yeni eklemeler ile desteklerde bulunmuştur.

İlk dönemlerden şu anki sürece gelindiğinde farklı öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmış; öğretim yöntem ve teknikleri sınıf ortamı ile sınırlı kalmamıştır. Eğitim boyutunda belirtilen bu teknikler kullanmıştır. Aynı zamanda öğretim bağlamı içerisinde de kendine uygulama alanı bulmuş; hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur.

Soyut unsurların somutlaştırılması adına bu yöntem ve teknikler önemli roller oynamışlardır. Soyut kavramların somutlaştırılması ise her alan için istenilen düzeyde olmamaktadır. Oluşan bu soyutluk, etkili öğretimi zorlaştırmakla birlikte kalıcılık oranını da olumsuz yönde etkilemektedir. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının, içerisinde barındırdığı birçok soyut unsur ile etkili öğretimi zorlaştırdığı söylenebilir. Bu bağlamda sosyal bilgiler dersinde yer alan tarihsel olayları, olguları ve bilgileri somutlaştıracak yöntemlerin kullanılması büyük bir fayda sağlayacaktır. Bu anlamda uygulamaya konulan yöntemlerden bir tanesi de bellek destekleyicilerdir.

Bellek destekleyici stratejilerin asıl görevi; yeni bilgileri, öğrencilerin halihazırda uzun süreli belleklerinde tuttukları bilgilerle ilişkilendirmenin bir yolunu bulmaktır. Çünkü yeterince sağlam bir bağlantı kurulabilirse, yeni öğrenilen bilgiler daha uzun süre bellekte tutulabilecektir (Matropieri & Scruggs, 1998). Bu stratejiler, karşılıklı ve akustik ipuçları aracılığıyla yeni bilgilerle önceki bilgileri, açık bir şekilde birbirlerine bağlayarak öğrencilerin hafızasını ve öğrenmesini geliştirebilmektedir (Mastropieri, Sweda, & Scruggs, 2000).

Bellek destekleyiciler, öğrencilerin terimleri ve olguları kodlamasında okullarda yaygın olarak kullanıldığından (Senemoğlu, 2020) tarih, coğrafya ve sosyal bilgiler dersleri gibi olgu ve terim anlamında oldukça zengin dersler için de kullanılması fayda sağlayacaktır.

Nitekim gelişmiş eğitim sistemlerinde içeriği başta tarih, coğrafya ve diğer sosyal bilim disiplinlerinden müteşekkil sosyal bilgiler ve muadili dersler önemli oranda soyut ve karmaşık konular içerdiğinden öğrenciler açısından güç öğrenilen bilgilerle dolu bir ders olarak görülebilmektedir. Bu nedenle öğrenciler derse dair bazı bilgileri hatırlarken zorluk yaşayabilmektedir. Gerçekten de hatırlanmak istenen materyallerin miktarı, yabancılığı, soyutluğu ve karmaşıklığı, hatırlamanın önündeki mühim zorluklardır (Levin, 1993). Bu zorlukların üstesinden gelebilmek için de yıllar içerisinde özel ve genel eğitimde birçok araştırma ile geçerliliği kanıtlanan bellek destekleyici stratejilerden rahatlıkla yardım alınabilmektedir. Hatırlanması zor bilgileri daha akılda kalıcı hale

dönüştürmenin bir yolu olarak onlarca yıldır kullanılan bellek destekleyiciler, yapılan birçok araştırmaya dayanarak öğrenme güçlüğü veya hafif zihinsel engel gibi zorluklar yaşayan öğrencilerin öğrenmesinde etkili bir yöntem olarak kabul edilmektedir (Lubin & Polloway, 2016; Mastropieri, Sweda, & Scruggs, 2000; Levin, 1993; Scruggs & Mastropieri, 2000). Bununla birlikte bu stratejiler; genel bir öğretim yöntemi veya programı yaklaşımı değil spesifik olarak hafızanın gerekli olduğu herhangi bir dersin içeriğinin hatırlanmasını geliştirmek için de kullanılmaktadır (Mastropieri & Scruggs, 1998).

Okulöncesinden yükseköğretime kadar farklı eğitim düzeylerinde ve birçok derste kullanılabilen bellek destekleyici stratejilerden yararlanan bu çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretimi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bellek destekleyici stratejiler çok yönlü olabilir ve birçok farklı kullanıma uygun hale getirilebilirler (Mastropieri, Sweda, & Scruggs, 2000). Bu çalışmada yalnızca bir stratejiye bağlı kalınmaksızın anahtar sözcük yönteminde olduğu gibi öğretilecek bilgilerle ses benzerliği taşıyan kelimeler kullanılarak ve öykü yönteminde olduğu gibi öğretilecek bilgiler arka arkaya getirilerek kısa öyküler oluşturulmuş; ardından oluşturulan öyküler resimlerle desteklenerek sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih konularının öğretimi yapılmıştır. Bahsi geçen stratejilerden öykü yönteminde, hatırlanmak istenen sözcükler arka arkaya getirilerek bir öykü oluşturulur ve öğrenilmek istenen şey anlamlı hale getirilmeye çalışılır (Ün Açıkgöz, 2007). Kıroğlu'nun (2010) çalışmasında sözünü ettiği çağrışım ilkesi gereği bilginin parçalarını bir hikâyeye ya da eylem dizisine bağlayarak hayalinde canlandırmak; hızlı ve etkili öğrenmenin en büyük yardımcısı olmaktadır. Bu çalışmada oluşturulan öykülerin hatırdaki kalıcılığını arttırmak için de her bir öyküye dair resimler oluşturulmuştur.

Alanyazında öykü yönteminin hatırlamayı kayda değer oranda olumlu yönde etkilediği ifade edilmiştir (Oaks, 1995'ten akt; (Korkmaz & Mahiroğlu, 2007). Bilginin daha etkili, anlamlı öğrenilmesi ve daha kolay hatırlanıp kalıcı olması için sözel sembollerin resimsel imajlarla ilişkilendirilmesinin (Bower 1974, akt; Senemoğlu, 2020) ve resimler veya görsel imgelerle temsil edilmesinin gerekliliği (Bellezza, 1981, Levin 1983 as cited by (Mastropieri, Scruggs, & Levin, 1987) belirtilmiştir. İmgelerin belleği geliştirdiği ve resimlerin hatta basit çizimlerin dahi betimlenen nesne adlarından daha iyi hatırlandığı bilinmektedir (Terry, 2009). Bellek destekleyici stratejilerle hazırlanan görsellerden yararlandığında daha etkili sonuçlar üretildiği görülmüştür (Hwang &

Levin, 2002). Bu nedenle hatırlamayı artırdığı bilinen duyuşal imgelerden faydalanırken en fazla görsel imgeler kullanılmaktadır (Ün Açıkğöz, 2007). Ayrıca öğrencilere tarihçi bakış açısının kazandırılabilmesi için de tarihsel duyarlılığın ve tarihin temel kavramlarına dair farkındalığın oluşturulmasında resimlerle desteklenmiş öykülerin kullanılması vazgeçilmez önemdedir (Erdoğan, 2007). Cox ve Hughes'a göre öyküler çocuklara tarihsel terimleri ve yeni sözcükleri kazandıracak nitelikte olmalı; resim gibi görsel malzemelerle desteklenmeli ve öğrencilerin geçmişle ilgili zihinsel imgelerine katkıda bulunmalıdır (Dilek & Yapıcı, 2005). Bellekte mümkün olduğunca fazla bilgi tutulması ve ihtiyaç duyulduğunda geri getirilebilmesi için olabildiğince gerçek dışı, mantıksız, ilginç ve gülünç zihinsel görüntüler üretilmesi gerektiği ifade edilmektedir (Kıroğlu, 2010). Zira ayırt edicilik hakkındaki günlük tecrübeler, olağandışı olanın daha iyi hatırlanacağını göstermektedir ki bu da genel anlamda imgeye dayalı bellek destekleyiciler için doğru bir bilgidir (Terry, 2009). Bu çalışmada oluşturulan öyküler ve resimler de bu ilkeler dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Bellek destekleyiciler ile kurgulanan çalışmalara bakıldığında; yabancı dil alanında (Köksal, 2012; Köksal, 2015; Özmat ve Senemoğlu, 2021; Pürbudak ve Ertuğrul, 2019; Bayezit, 2013; Şahin ve Güngör, 2018) çalışmalar yoğunlukla mevcuttur. Bu çalışmalar genelde yabancı dilde kelime öğretimini sağlamak, öğrenilen yeni kelimenin kalıcılık oranını ortaya koymak, ders kitaplarında yer alan bellek destekleyici stratejileri ortaya çıkarmak, bu stratejiler üzerine görüşleri saptamak ve bellek destekleyicilerin yabancı dil öğretimi üzerine tutumsal etkilerini belirlemek üzere yapılmıştır.

Fen bilgisi eğitime gelindiğinde; (Kaya ve Çevik, 2020; Yıldız, 2013; Kayacan ve Özlüleci ve Arslan, 2019; Aracı, 2019; Yıldırım, 2019) bellek destekleyiciler ile şekillenen çalışmalarını görmek mümkündür.

Bu alandaki çalışmalar genelde kavram öğretimi, kalıcılık derecesinin ölçülmesi, bellek destekleyicilere yönelik görüşler, bellek destekleyicilerin motivasyon üzerine etkileri ile şekillenmiştir. Türkçe eğitimde (Korkmaz ve Mahiroğlu, 2007) bu tür çalışmaların yapıldığı hatta sağlık alanında da (Köksal, Sünbül. Öztürk ve Özata, 2013) bellek destekleyicilerin uygulama alanı bulduğu görülmektedir.

Sosyal bilgiler eğitime gelindiğinde bu tür çalışmalar yapılsa bile (Tay, 2005; Çolak ve Aydın, 2022; Ölçüm, 2000) sınırlı sayıdadır. Sosyal bilgiler eğitiminde yapılan çalışmaların birçoğu, sosyal bilgiler ders kitaplarındaki bellek destekleyici stratejileri

ortaya koymak ve bu stratejilerin önemini vurgulamaya yönelik yapılan çalışmalardır. Bir bellek destekleyici uygulama örneği sunan araştırmalar yok denecek kadar az bir sayıdadır. Bellek destekleyicilerin bilgiyi anlamlandırma ve kalıcılık seviyesine olumlu etkileri görülürken (Çolak ve Aydın, 2022) deneysel bağlamda sosyal bilgiler eğitiminde bellek destekleyici çalışmalar sınırlı bir sayıdadır. Sosyal bilgiler eğitiminde, başarıyla kalıcılık oranını ölçen ve oluşturulan bellek destekleyici ürünlere yönelik görüşleri ortaya çıkarmaya çalışan araştırmalar da az sayıdadır.

Bu araştırma bellek destekleyici yöntemleri bir bütün hâlde kullanarak 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretimini sağlamak adına, oluşturulan öykülerle yeni bir etkinlik ürünü ortaya koymuştur. Oluşturulan bellek destekleyici öyküler resimler ile desteklenmiş olup bilginin algılanma seviyesi arttırılmaya çalışılmıştır. Sonraki süreçte öğrenci görüşleri alınıp araştırmanın bütünlük çerçevesine erıştırilmesi hedeflenmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyicilerin başarıyı ve kalıcılığı ne oranda etkilediğini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Sosyal bilgiler derslerinde başarının ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan tarih konuları (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) hakkında verilen bilgilerin kalıcılığının arttırılmasına yönelik uygulama geliştirmek ve bu uygulamayı test etmek üzere bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu araştırma, sosyal bilgiler dersinin diğer konularında da benzer uygulamaların yapılabileceğine ilişkin bir örnek teşkil edecektir.

Öğrencilerin bu yöntemler ile tanışması; dersi daha iyi anlamalarına, eğlenerek öğrenmelerine fayda sağlayacaktır. Öğrencilerin gerektiğinde bu yöntemleri kullanabileceklerinin farkına varmaları da oldukça önemlidir.

Nitekim bu beceri kendi kendilerine öğrenmeleri hususunda onlara ciddi fırsatlar tanıyacaktır. Bu vesileyle özellikle ezber gerektiren bilgi, durum ve olaylar ile ilgili hatırlamaları ve bu bilgilerin hafızada kalması sağlanabilecektir. Araştırmalar bellek destekleyicilerin sınıf ortamında öğretmenler tarafından kullanıldığında ve desteklendiğinde öğrenciler üzerinde olumlu etkiye sahip olduğunu göstermiştir.

Ayrıca bu tarz stratejilerin kullanımının öğrencilerde bilgiyi ezberleme ve tekrar etmesinin ötesinde anlama, uygulama ve problem çözme gibi üst düzey düşünme becerilerini kolaylaştırdığı farklı araştırmalarla da kanıtlanmıştır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici yöntemlerin kullanımına dair etkinlik geliştirilmesi, kullanılan etkinliklerin başarı ile kalıcılığa olan etkisinin belirlenmesi ve bellek destekleyicilere yönelik öğrenci görüşlerini ortaya koymaktır.

1.4. Problem Cümlesi ve Alt Problem Cümleleri

Araştırma sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici yöntemleri kullanmanın başarı ve kalıcılığa olan etkisini ölçmeyi problem merkezi olarak hedefe almıştır. Araştırma zarfında belirtilen probleme cevap aramak maksadıyla aşağıdaki alt problemler de sorgulanmıştır.

Araştırmanın alt problemleri aşağıdaki gibidir:

1. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının başarıya olan etkisi nedir?
2. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının kalıcılığa olan etkisi nedir?
3. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımına yönelik görüşleri nedir?

1.5. Varsayımlar

Araştırma aşağıdaki varsayımlar ile şekillenmiştir:

- Araştırmaya katılan öğrencilerin başarı testi, kalıcılık testi ve mülakata verdikleri cevapların gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttığı varsayılmaktadır.
- Araştırma kapsamında oluşturulan bellek destekleyici hikâyelerin öğrenci seviyesine uygun olduğu varsayılmaktadır.
- Araştırma çerçevesinde oluşturulan başarı testi, kalıcılık testi ve yarı yapılandırılmış görüşme formunun doğru ölçümlerde bulunduğu varsayılmaktadır.

1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma aşağıdaki sınırlılıklar ile şekillenmiştir:

- Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılında Trabzon’da bulunan bir ortaokul ile sınırlıdır.
- Araştırma 2022-2023 eğitim öğretim yılında Trabzon’da bulunan bir ortaokulun 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.
- Araştırma veri toplamak amacıyla oluşturan bellek destekleyici strateji örnekleriyle yarı yapılandırılmış görüşme formu, başarı ve kalıcılık testi ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Bellek Destekleyici Stratejiler: Bellek destekleyici stratejiler, var olan bilgilerden yola çıkarak yeni öğrenilen bilgileri daha önceki öğrenilen bilgiler ile ilişkilendirerek somutlaştırmak ve böylece daha önceki bilinen bilgiler sayesinde yeni bilgileri anlamlandırmak, yapılandırmaktır.

Eğitim: “Bireyin davranışlarında kasıtlı olarak ve kendi yaşantıları yoluyla istendik değişiklikler meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972: 12).

Öğrenme: Bireyin/kişinin sosyal etkileşim çerçevesinde gelişen uzun süreli hâl, tavır ve davranış değişim sürecidir.

Sosyal Bilgiler: Sosyal bilimlerin yaklaşımlarını ele alan, sosyal olan durumların öğretilmesini amaçlayan; kendisine ilkökul ve ortaokul kademelerinde yer bulan bir derstir.

Bilgi: Zihnin kapasitesine sığdırılmaya çalışılan, akla ve mantığa dayalı soyut olgu ve ilkelerdir.

BÖLÜM II

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Çalışmanın bu aşamasında, araştırma problemi doğrultusunda sosyal bilgiler eğitiminde bellek destekleyici yönteminin kullanılması ile öğrenme çıktılarından derse yönelik tutum ve başarıya ilişkin kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmıştır. Gerek yurt içinde gerekse yurt dışında bellek destekleyicilerle ilgili yapılan çalışmalar incelenmiş, bu bölümlere literatür çalışmaları başlığı altında yer verilmiştir.

2.1. Sosyal Bilgiler

2.1.1. Sosyal Bilgilerin İçeriği

Herhangi bir ülkenin bağlı bulunduğu köklerini, yöresini ve geçmişini bilinçli bir çerçevede öğretmesi ülkenin geleceği adına önemli bir hizmettir. Belirtilen bu noktalarının yanına sosyal bilimlerin düşünce tarzları da eklenirse çok boyutlu bir düşünce ortamı ortaya çıkacaktır. Uluslararası ve ulusal etkileşimlerde karşı tarafın tarihi geçmişi, yöre unsuru ve kültürel boyutu; o yöreyi algılamada önemli bir çerçeveyi oluşturacaktır.

Kendi kültürünün beslendiği kaynakları öğretmek ise vatandaşlık bilincini geliştirecektir. Bu bağlamların karşılığını veren ve önemli bir konumda yer alan derslerden bir tanesi de sosyal bilgilerdir.

Sosyal bilgiler eğitiminde evrensel bir boyut oluşturan NCSS (2015) tarafından bu ders; “vatandaşlık becerisini geliştirmek için antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi sosyal bilimler ile matematik ve doğa bilimlerinden de uygun içeriği düzenli ve sistemli bir şekilde kullanan araştırma alanı olarak tanımlanmıştır”.

Birçok sosyal disiplinin oluşumu ile meydana gelen sosyal bilgiler dersi “lateral” düşünme ortamına fırsat tanımaktadır. Bu çerçevede sosyal bilgiler dersi olayları çok yönlü olarak ele alan, birçok düşünme alanının ideolojilerini benimseyen nesillerin yetiştirilmesine olanak sağlamaktadır.

Bu bağlamda farklı görüşlerin ortaya koyulmasına ve farklı düşünce tarzında bireylerin yetişmesine vesile olmuştur. Oruç ve Ulusoy (2008) sosyal bilgileri; tüm farklı

yönleriyle meydana gelen olayları anlatan, gerçekleşen olayların sebep ve sonuçlarını inceleyen, hâk ve sorumluluklarını öğrenen, vatandaşlık bilincinin gelişmesine katkı sağlayan, sosyal ve fiziki çevre ile etkileşimde bulunarak olayları geçmiş ve gelecek boyutunda elen alan bir disiplin olarak tanımlamışlardır.

Sosyal bilgiler farklı arenalarda meydana gelen olayları barındırması bu dersin uluslararası boyutuna da vurgu yapmaktadır. Farklı bağlamlarda gelişen olaylar, sosyal bilgiler dersinin parçası olmakta ve meydana gelen olaylar sebep-sonuç bağlamında ele alınmaktadır. Bu ders, ulusal ve uluslararası etkileşimi meydana getirerek karşılıklı iletişim hususunda önem arz etmektedir.

Olayların sebep-sonuç çerçevesinde ele alınması dersin ayrıca bilimsel düşünme sürecine katkılarını da ortaya koymaktadır. Bir ülkenin en büyük gayretlerinden bir tanesi de hâk ve sorumluluklarını bilen, etkin vatandaşlar yetiştirmektir. Temel amacı etkili vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersi (Kan, 2009) bu hususta önemli bir yere sahiptir. Sosyal bilgiler dersinin sosyal çevreye yönelmesi bireyin toplumla olan ilişkisine anlamlandırma sürecini de eklemiştir. Dersin fiziki çerçeve ile münasebeti vatandan coğrafya kavramını doğurmuş, vatan topraklarına aidiyet duygusunu taşıyan bireylerin yetişmesine vesile olmuştur.

Olayları geçmiş ve gelecek bağlamında ele alması, tarihi bilinçlenmeye zemin hazırlayarak geçmiş ve gelecek bağı kuvvetli kılmıştır. Ortaya çıkan bu bağ ise kültürel bütünleşmenin sağlam bir hüviyette karşılık bulmasına etki etmiştir. Bu hususlar düşünüldüğünde sosyal bilgiler dersinin önem ve ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede sosyal bilgilerin geçirdiği tarihi süreci incelemek faydalı olacaktır.

2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler kapsamındaki içeriğe yönelik öğretimin tam olarak tarih sahnesine ne zaman çıktığı bilinmemektedir (Ablak, 2019: 270). Ancak içerdiği konu yapısına bakıldığında, ilkçağlardan itibaren Antik Yunan, Roma, Mısır, Çin, Anadolu, Mezopotamya ve Hindistan gibi medeniyetlerde görüldüğü bilinmektedir (Özmen, 2015: 4).

Sosyal bilgilerin verilen bu eski medeniyetlerle ilişkilendirilmesi, sosyal bilgileri insanlığın ilk dönemlerine indirgenmesine sebebiyet verecektir. Sosyal olan her şeyin öğretilme sürecini kapsayan sosyal bilgiler, bu yönüyle genel bir tanıma ulaşmıştır.

İnsanın varlığı ile sosyal unsurlar doğacağından sosyal bilgilerin tarihi, insanlığın ilk dönemlerine kadar indirgenebilir.

Resmiyete bakıldığında sosyal bilgiler ilk defa bir ders olarak Amerika’da görülmüştür. Sosyal bilgilerin kabulü ABD’nde 1916’da Ulusal Eğitim Derneği’nin paydaşlarından olan “Orta Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Kurulu” tarafından gerçekleştirilmiştir. Yayınladıkları raporda, “kurumlar, insan toplumunun gelişimi ve sosyal grupların üyesi olarak insan” üzerinde durulmuş ve “iyi vatandaş” yetiştirme hedeflenmiştir (U.S. Bureau of Education, 1916; akt: Kan, 2010: 667).

1921 yılında ABD’de NCSS (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi) kurularak sosyal bilgiler daha da profesyonel bir düzeye ulaştırılmaya çalışılmıştır. Bu konseyin temel amacı sosyal bilgiler eğitimcilerini desteklemek ve bilinçlendirmek olmuştur.

I. ve II. Dünya Savaşı süreçlerinde sosyal bilgiler daha çok siyasal boyutlara ulaşmıştır. Bu dönem aralığında sosyal bilgiler daha çok tarih, coğrafya ve savaş stratejilerine yönelik şekillenmiştir. Dünya harbinin yeni bittiği 1950’li dönemlerde sosyal bilgiler, sosyal problemlerden uzaklaşarak daha çok akademik boyuta ulaşmıştır (Kan, 2010: 668).

1960 yıllara gelindiğinde Bruner’in etkisiyle “Yeni Sosyal Bilgiler” yaklaşımı ön plana çıkmıştır. Bu yeni yaklaşımla tarih ve coğrafya gibi derslerin sosyal bilgilerde hâkimiyeti azaltılarak sosyoloji, siyaset bilimi, ekonomi, antropoloji ve sosyal psikoloji gibi derslere daha fazla yer verilmiştir (Öztürk, 2011: 25).

1970 ve 1980’li yıllara gelindiğinde geleneksel yaklaşımın artışıyla birlikte “Yeni Sosyal Bilgiler Hareketi” git gide önemini kaybetmiştir.

1990’lu yıllara gelindiğinde NCSS (Sosyal Bilimler Ulusal Konseyi) sosyal bilgiler dersi öğretiminin “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin ruhuna uygun ve yapılandırmacı zihniyete bağlı, disiplinler arası, bütünleşmiş ve tematik bir anlayışla uygulanmasına karar vermiştir (Öztürk, 2011: 24).

Sosyal bilgilerin Türkiye’deki gelişimine gelindiğinde, ilk Türk devletlerinin tarih sahnesine çıktığı dönemlere kadar bu süreç indirgenebilir. Türklerdeki töre kavramı birtakım hukuksal çerçeveler çizmiş; bireyin devlete, devletin bireye karşı hâk ve sorumlulukları belirtilmiştir. Sosyal bilgilerinde temel hedefinin iyi vatandaş yetiştirmek olduğu düşünülürse bu sav kendine bir dayanak bulacaktır.

Türkiye’de sosyal bilgiler dersi tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konuları kapsamında cumhuriyet döneminden itibaren öğretim programlarında kendisine yer bulmuştur. Sosyal bilgiler adı ve programı ilk kez 1968 yılında uygulanmıştır. 1985, 1997, 2000, 2005 (Kan, 2010: 669-670) ve 2018 senelerinde öğretim programına birtakım yenilikler inşa edilmiştir. 2005 yılında sosyal bilgiler öğretim programı yapılandırmacı bir anlayışla öğrenci merkezli hâle getirilmiştir. 2018 yılı sosyal bilgiler öğretim programı da yapılandırmacı anlayışı hedef alarak ilerlemeci felsefenin öğretilerini taşımıştır.

1952 yılında ayrı ayrı okutulan tarih, coğrafya, yurttaşlık derslerinin yerine öğretmen okullarında sosyal bilgiler dersi görülmüştür. 1962 senesinde “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersi adında kendisine yer bulmuştur. 1968 yılında ilk defa Türkiye genelinde sosyal bilgiler bir ders olarak okutulmuştur. Sosyal bilgiler dersi 1968 senesinden itibaren tüm ilkokullarda, 1975 yılı itibariyle bütün ortaokullarda ders olarak kendisine yer bulmuştur. (Günden, 1995). 1985 senesine gelindiğinde sosyal bilgiler kavramı yerine “Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri” derslerinin okutulduğu görülmektedir. 1997 yılı itibariyle zorunlu ilköğretim kanununun yürürlüğe girmesi itibariyle “Milli Tarih, Milli Coğrafya ve Vatandaşlık Bilgileri” derslerinin yerine sosyal bilgiler dersinin uygulanmasına karar kılınmıştır.

2.2. Sosyal Bilim Olarak Tarih

Geçmişte meydana gelen olayları, dönemin zihniyeti içerisinde incelemek önemli bir hususu oluşturmaktadır. Bir önceki devirlerde gerçekleşen olay ve olguların tekrarlanma olasılığı yüksektir. Bu bağlamda mazinin iyi bir şekilde irdelenmesi önem teşkil etmektedir. Yapılan hatalardan ders almak, şan ve zaferleri kaydederek milli bilinci yüksek nesiller yetiştirmek gelecek bağlamında ehemmiyetlidir. Bu çerçeveyi aktaracak en önemli unsurlardan bir tanesi de tarihtir.

Tarih sözcüğünün batı dillerindeki tüm karşılıkları Grekçe kavram olan İstoria, İstorien sözcüğünden gelir ve İstoria sözcüğünü Herodot; insanların hayatından geçenleri, kaydetme maksadıyla elde edilen bilgi olarak tanımlamıştır (Metin, 2012: 1).

Tarih kavramına gelindiğinde; toplumun devirler içindeki gelişimini belirleyen, insanın kendi toplumu ile iletişimde bulunmasını ve entegrasyonunu sağlayan, bireydeki toplum bilincini aktif halde tutan bir kültür birikimidir (Turan, 2002: 189). Bu çerçeve bağlamında tarih, toplumun tarih mirasını hatırdan tutan, topluluğun bütünlüğünü ve

etkileşimini sağlama noktasında işlev görmektedir. Geçmişin bilgi ve birikimlerini nesiller boyunca aktarması sebebiyle tarih önemli bir statüde yer almaktadır.

Collingwood (1996, çev., Dinçer: 40-41), tarihi insanın kendisini tanıma süreci olarak ele almış, insanın devirler içerisinde ne yaptığını, nasıl varlık olduğunu ve neler yapabileceğini açıklamada etkili bir etmen olarak görmüştür. Collingwood farklı bir yapı içerisinde tarihi değerlendirmiş, tarihe sosyolojik ve felsefik anlamlar yüklemiştir. Kaya (2008: 39) tarihin sadece geçmiş bağlamda ne ifade ettiğini değil, aynı zamanda “geçmişteki olayların, durumların ve süreçlerin açıklanması” yönüyle de tetkik edilmesine vurgu yapmıştır. Bu tanımda tarihi tanım odaklı bir yaklaşımdan çıkararak meydana gelen olay ve olguların açıklanması üzerine durulmaktadır. Carr (2002: 35) ise tarihi; tarihi icra eden ile olgular arasındaki etkileşim süreci ve bugün ile geçmiş arasındaki iletişim olarak tanımlamıştır. Bu açıklama ile; tarihçi ile ortaya çıkan gelişmeler arasında bir etkileşim süreci ve geçmiş ile gelecek arası bir köprü misyonu tarihe yüklenmiştir. Bıçak (2013: 36) tarih kavramını, insanın sorunlarını çözmeye, hayata dair tasavvurlarını ortaya koymada etkili bir yöntem olduğunu savunmuştur. Sorun-çözüm odaklı bu yaklaşım, tarihe bir rehberlik misyonu atfetmiştir.

Verilen tanımlar incelendiğinde geçmişteki olay ve olguların kaydedilmesi ve bu kayıtların irdelenmesi üzerine tarih yaklaşımları olduğu görülmektedir. Geçmiş ve gelecek arası kuvvetli bir bağ oluşturma ve bir etkileşim üzerine tarihe ortak tanımlar yüklenmiştir. Genel çerçevede ders alma boyutu tarihe eklenirken bir milli bilinç oluşturmada tarihin görevleri arasında yer almıştır. Felsefi ve sosyolojik bir bağlam olarak görülen tarih, insan yolculuğunu aydınlatma üzerine şekillenmiştir. Bu çerçevede tarih ve tarih eğitimi, geçmiş ile gelecek arası entegrasyon ve etkileşimi sağlama açısından önemli bir hüviyete sahiptir.

2.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Tarih

Sosyal bilgiler içerisinde barındırdığı birçok sosyal bilim ile şekillenen bir ders programıdır. Sosyal bilgiler dersinin içeriğine bakıldığında tarih konularının fazlalığı dikkat çekmektedir. Bu çerçevede sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konularının incelenmesi ehemmiyetli olacaktır.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının özel amaçları incelendiğinde tarih ile eşleşebilecek maddeler bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretim programının özel amaç

maddelerinde tarih ile ilgili unsurlar “1., 2., 4., 10. ve 15.” maddelerde kendine yer bulduğu söylenebilir.

“1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,

2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,

4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,

10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesnelere, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,

15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri” (MEB, 2018).

Belirtilen maddeler; vatanını milletini seven, Atatürk ilke inkılaplarına bağlı, kültürünü koruyan ve geliştiren; milli bilince sahip, tarihsel kanıtları sorgulayan ve insan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik ve cumhuriyet gibi kavramların tarihsel süreçlerine hâkim olma şeklinde özetlenebilir.

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan beceriler incelendiğinde ise (MEB, 2018) “araştırma, değişim ve sürekliliği algılama, eleştirel düşünme, kanıt kullanma, problem çözme, zaman ve kronolojiyi algılama gibi becerilerin doğrudan ya da dolaylı olarak tarih ile ilişkilendirilebileceği söylenebilir. Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere bakıldığında vatanseverlik değeri de tarih ile ilişkilendirilebilir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar incelendiğinde; “1., 3., 6., 7., 8.” maddelerin doğrudan ya da dolaylı olarak tarih ile ilgili açıklamalarda bulunduğu görülecektir.

“1. Sosyal Bilgiler öğrenme alanlarında; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimler ile insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bütünleştirilmiş olarak ele alınmaktadır. Konular tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık diye ayrı ayrı değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir.

3. “Sosyal bilimler olarak sosyal bilgiler” ve “yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler” anlayışlarına önem verilmelidir. Öğrencilere, sosyal bilimcilerin (coğrafyacının, tarihçinin vb.) kullandıkları bilimsel yöntemler sezdirilmelidir. Okulun içindeki ve dışındaki olaylardan yararlanılarak öğrenciler sık sık gerçek hayat problemleri ve çelişkili durumlarla karşılaştırılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üzerine yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

6. Millî ve dinî bayramlar, mahallî kurtuluş ve kutlama günleri, önemli olaylar, belirli gün ve haftalardan yararlanılarak öğrencilerin tarihsel duyarlılığı ve milli bilinçleri geliştirilmelidir.

7. Sosyal Bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da faydalanmaya önem verilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın çevresinden (okul bahçesi gibi) pazaryerine, resmî dairelere, fabrikalara, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere, müzelere ve tarihî mekânlara (tarihî yapılar, anıtlar, müze-kentler, savaş alanları, sanal müze gezisi vb.) yönelik olabilir. Ayrıca uygun konularda sözlü tarih ve yerel tarih çalışmaları da yapılmalıdır.

8. Efsane, destan, masal, atasözü, halk hikâyesi, türkü ve şiir gibi türlerden yararlanılarak Sosyal Bilgiler dersi edebî ürünlerle desteklenmelidir. Öğrenciler; konuları sevdirecek roman, tarihî roman, hikâye, hatıra, gezi yazısı ve fıkra gibi edebî ürünler okumaya teşvik edilmelidir. Ayrıca uygun görülen kazanımlar resim, müzik, minyatür, gravür, hat, heykel, mimari, tiyatro, sinema gibi geleneksel veya modern sanat ürünleriyle desteklenmelidir” (MEB,2018).

Belirtilen maddeler özetle; tarihinde dahil olduğu sosyal bilimler ile derslerin bütünleşik işleneceği, öğrencilere coğrafya ve tarih başta olmak üzere sosyal bilimcilerin kullandığı bilimsel yöntemleri sezdirilmesine, milli gün ve dini bayramlar kullanılarak tarihsel duyarlılığın artırılmasına, tarihi mekanlara yapılan ziyaretlerin önemine ve tarihi romanların sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına dikkat çekmiştir.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına gelindiğinde (MEB, 2018) “birey ve toplum, kültür ve miras, bilim teknoloji ve toplum” gibi öğrenme

alanlarının tarih konularını içeren bir yapı arz ettikleri görülmektedir. Ancak doğrudan tarih yaklaşımı kültür ve miras öğrenme alanında kendisine yer bulmuştur.

Sosyal bilgiler dersi öğretim programında tarih merkezli kültür ve miras öğrenme alanı şu şekilde açıklanmıştır: *Temelde tarih odaklı olan bu öğrenme alanı kültür ve kültürel mirası ön plana çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Böylece öğrenciler kültürel öğelerin, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran özellikler olduğunu kavrayacaktır. Bunun yanında kültürümüzün dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığı kavratılır* (MEB, 2018: 11). Bu açıklama ile genelde kültür ve milli bilinç kavramlarına vurgu yapıldığı görülmektedir. Kültürel devamlılığın aktarımını ve kültürlerin birbirlerini etki ve şekillendirmeye tabii tutabileceklerini bu tanım ayrıca ifade etmektedir. Bu hususta milli bilinç ve kültürel aktarımı sağlayan tarihin, sosyal bilgiler dersinde etkili öğretiminde önemli bir payı oluşturacaktır.

2.4. Bellek Destekleyiciler

Etkili öğrenmenin meydana gelebilmesi için birtakım yöntemler tarih boyunca kullanılmış ve kullanılmaya devam etmektedir. Bu yöntemler anlamlandırma üzerine etkili olup ayrıca bilginin kalıcılığını da kolaylaştırabilmektedir. Bu yöntemler soyut unsurların somutlaştırılmasında etkili bir görev alanını oluşturmaktadır. Bu bağlamda bilgiyi zihinde erişilebilir bir hâle getirmek öğrenmeyi de etkili kılacaktır.

Sosyal bilgiler dersinin de yapısı incelendiğinde birçok soyut unsurun ders kapsamında yer aldığı görülecektir. Bu çerçevede farklı yöntemlerin kullanılması dersi anlamlandırma noktasında etkili bir hâle getirecektir. Bu yöntemlerden bir tanesi de bellek destekleyicileridir.

Bellek destekleyici stratejilerin tarihi çok eskilere dayanmakla birlikte günümüzde de aktif olarak kullanılan stratejilerdir. Temelleri Yunan ve Roma medeniyetlerine dayanan bellek destekleyiciler; var olan bilgilerden yola çıkarak yeni öğrenilen bilgileri daha önceki öğrenilen bilgiler ile ilişkilendirerek somutlaştırmak ve böylece daha önceki bilinen bilgiler sayesinde yeni bilgileri anlamlandırmaktır, yapılandırmaktır.

Eski bilgi ile yeni öğrenilen bilgi arasında bellek destekleyici stratejilerde bir etkileşim vardır. Bu etkileşim sürecinde bilinen bir kavramdan bilinmeyen bir kavramı

doğurmak olayın somutlaşması açısından önemli bir hükme sahiptir. Nüfuz etme sürecinden sonra bilgi daha anlamlı bir hâle gelir ve kalıcılık oranı olumlu yönde etkilenir.

Bellek destekleyiciler kendi içerisinde başlıklara ayrılarak temelde altı kategoriden oluşmaktadır. Bu başlıklar; bağlama diğer adıyla zincir sistemi, anahtar kelime, yerleşim, kelime asma, harf ve öykü teknikleri olarak kaynaklarda kendisine yer bulmuştur. Literatürde bellek destekleyici olarak kendilerine yer bulan, bellek destekleyiciler ile aynı işlevi gören ve birbirlerine benzerlik oluşturan birtakım farklı yöntemlerden de bahsedilmektedir.

Bu bellek destekleyici alt stratejileri; dilsel, uzamsal, sözel, görsel ve fiziksel olarak beş çeşittir. Belirtilen kategorilerden yalnızca bir tanesinin kullanılmasının yerine etkili öğretimi sağlamak adına bütüncül bir yaklaşımla ulamlara yaklaşılmalıdır. Alt kategoriler bütüncül olarak ele alınır, öğretimin olumlu yönündeki şiddetli artacaktır.

Bellek destekleyici yöntemler temelde altı kategoriden oluşmaktadır. Bunlar; bağlama, anahtar kelime, yerleşim, kelime asma, harf ve öykü teknikleridir.

1- Bağlama Tekniği: Bu yöntem aktarılmak istenen bilginin belirli bir sıra formatında öğretilmek istenmesinde kullanılmaktadır. Belirli bir sıra ve düzen uygulandığından beyin öğrenme noktasında düzgün bir kalıba girdiği için elde edilen bilgi rahat bir şekilde anlamlandırılmaktadır.

2- Anahtar Kelime Tekniği: Bu yöntem daha çok dil öğretiminde kullanılmaktadır. Bir sözcüğün okunuşu ya da anlamına benzer bir diğer sözcük ile ilişkilendirme sürecidir. Bu teknik, bağlama tekniği gibi bir sıra formatı izlememektedir.

3- Yerleşim Tekniği: Belirli bir sıraya göre terim ve bilgilerin doğru hatırlanabilmesi için hâkim olunan çevre veya mekânda bulunan öğelerle yapılan bir etkileşim sürecidir (Tay, 2004: 7).

4- Kelime Asma Tekniği: Aralarında hiyerarşik bir ilişki olan bilgilerin öğretiminde kullanılan bellek destekleyicilerdendir. Burada birden ona kadar verilen sayılar ile askı sözcükler ilişkilendirilir. İlişkilendirilen bu kelimeler, pratiğe dökme açısından cümle içinde kullanılır.

5- Harf Tekniği: Bu bellek destekleyici, kendi içerisinde iki kısma ayrılır: Öğrenilmesi istenilen bilgilerin baş harfleriyle tek bir kelime ortaya çıkarmak ve öğrenilmek istenen bilginin baş harfleriyle anlamlı sözcük ya da cümle ortaya

çıkarmaktır. Baş harfler ile kısa tek bir kelime oluşturulması akronim iken, baş harflerle ile anlamlı sözcük veya cümle kurulması akrostiş örneğini oluşturmaktadır.

6- Öykü Yöntemi: Belirli bir sıra içerisinde anlatılmak istenen kavramalar ile bir hikâye oluşturulur. Oluşturulan bu hikâyelerde önemli olan fonetik bir benzerliği kurgulamaktır. Oluşturulan kurguların canlandırılması veyahut görsel imgelemelere dönüştürülmesi bilginin öğrenilmesini hızlandıracaktır.

2.5. İlgili Araştırmalar

Bellek destekleyici stratejiler, birçok ders kapsamında eğitimciler tarafından farkında olarak veya farkında olmadan etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Çoğunluklu olarak İngilizce, fen bilgisi derslerinde kullanılan bellek destekleyicilerin sosyal bilgiler dersi kapsamında yeteri düzeyde kullanılmadığı söylenebilir. Sosyal bilgiler eğitiminde bellek destekleyiciler ile yapılan araştırmalara bu bölümde yer verilmiştir.

Mastropieri, Sweda ve Scruggs (2000) çalışmalarında bellek destekleyici stratejilerin 4. sınıf sosyal bilgiler dersi üzerindeki etkilerini ortaya koyan bir araştırma üzerine çalışmışlardır. Araştırma kapsamında bellek destekleyicilerin kullanıldığı grup, kontrol grubuna nazaran kullanılan teste daha fazla başarılı cevap vermiştir. Ölçüm (2000) yaptığı çalışmasında 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde sözel bilgilerin öğretilmesinde bellek destekleyicileri kullanmıştır. Verilen araştırmada, bellek destekleyici yöntemleri kullanmanın başarı ve kalıcılık seviyesini olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Tay (2004) araştırmasında sosyal bilgiler dersinde anlamlandırma stratejilerinin yeri ve önemini ortaya koyan bir çalışma yapmış ardından bu stratejiler hakkında bilgi vermiştir. Araştırma sosyal bilgiler dersi kapsamında anlamlandırma stratejilerinin öğrenciler tarafından nasıl kullanılabileceğini örneklerle beraber açıklamaktadır.

Tay (2005) sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejilerini incelemiş, öğrenme ve öğrenme yöntemleri hakkında bilgi vermiştir. Çalışmasıyla sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme yöntemlerinin ne şekilde yer aldığına dair örneklerde bulunmuştur. Çengelci (2005) ortaya koyduğu çalışması ile sosyal bilgiler dersinde beyin temelli öğrenmenin akademik başarı ve kalıcılığa olan etkisini incelemiştir. Bu araştırma kapsamında beyin temelli öğrenmenin akademik başarıyla kalıcılığa olumlu yönde etkilerinin olduğunu görmüştür. Ayrıca öğrencilerin beyin temelli öğrenmeye ilişkin görüşleri alınmış, görüşler kapsamında öğrenmeyi ezberci yaklaşımdan uzaklaştırdığı,

öğrenmeyi kalıcı ve zevkli hâle getirdiği sonuçlarına ulaşılmıştır. Tay (2007) öğrenme stratejilerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler dersindeki akademik başarıya olan etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğrenme stratejileri öğrenmeyi olumlu yönde etkilemiştir.

Erdoğan (2007) çalışmasında sosyal bilgilerdeki tarih konularının öğretiminde resimlendirilmiş öykülerin tarihsel düşünme becerisinin gelişimine olan etkisini incelemiştir. Araştırma kapsamında resimlendirilmiş öykü tekniğinin, tarihsel düşünme becerisini olumlu yönde etkilediği sonucuna varmıştır. Fontana, Scruggs ve Mastropieri (2007) ortaöğretim sosyal bilgiler dersinde bellek destekleyici stratejilerin eğitimi üzerine çalışmışlardır. Bu çalışma kapsamında bellek destekleyicilerin, sosyal bilgiler dersinde öğretime olumlu yönde katkılarının olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Tay ve Yangın (2008) 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında sınıf ortamında kullandıkları öğrenme yöntemlerini incelemiş olup bellek destekleyici yöntemleri, öğrencilerin hiçbir zaman kullanmadıklarını tespit etmiştir.

Dikbaş ve Hasırcı (2008) araştırmalarında, öğretim yöntemlerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında kullanılmasının akademik başarı, kalıcılık ve tutuma olan etkisini incelemişlerdir. Bu çalışma kapsamında bellek destekleyici stratejilerin öğrenciler tarafından ara sıra kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca bellek destekleyici yöntemleri kullanmanın akademik başarı, kalıcılık ve derse karşı tutumda pozitif yönde etkileri olduğu bildirilmiştir. Özalp (2012) çalışmasında bellek geliştirici yöntemlerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine ilişkin tutumlarına etkisini incelemiştir. Araştırma sonucuna göre bellek geliştirici stratejiler deney grubu lehine anlamlı bir fark ortaya koymamıştır.

Kafadar (2013) sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin kullandıkları öğrenme stratejilerinin çoklu değişkenler açısından incelemiştir. Geri getirmeyi artırıcı stratejilerin sıklıkla kullanıldığı, kodlamayı güçlendirici stratejilerin ara sıra kullanıldığını belirtmiştir. Hall, Kent, Mcculley, Davis ve Wanzek (2013) ortaöğretim sosyal bilgiler dersinde bellek destekleyicilere ve grafik düzenleyicilere bakış çalışmasında bellek destekleyicilere yer vermiştir. Sosyal bilgiler dersinde bellek destekleyicilerin kim, ne, nerede ve ne zaman gibi soruların cevaplanmasına olanak sağladığını belirtmiştir. Palavan ve Başar (2014) yaptıkları çalışmada hayat bilgisi dersinde beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin başarısı ve kalıcılığına etkisini araştırmışlardır. Çalışma kapsamında beyin temelli öğrenmenin başarı ve kalıcılık oranını olumlu yönde etkilediği

sonucuna varılmıştır. Hayat bilgisi dersinin de sosyal bilgilere bir temel oluşturduğu düşünülürse bu araştırmada inceleme kapsamında ele alınmıştır.

Lubin ve Polloway (2016) çalışmalarında, bellek destekleyici yöntemleri öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler üzerinde uygulamışlardır. Araştırma çerçevesinde özellikle sosyal bilgiler ve fen bilgisi derslerinde akademik başarıdaki kazanımları desteklemek için bellek destekleyici yöntemlerin kullanılabilirliğini söylemişlerdir. Bolat (2022) araştırmasında üstün zekâlı öğrencilerin tercih ettiği öğrenme stratejileri ve öğrenme sorunlarını incelemiştir. Araştırma kapsamında üstün zekâlı öğrencilerin sorun çözümü kapsamında bellek destekleyici stratejileri de kullandıklarını görmüştür. Çolak ve Aydın (2022) çalışmalarında bellek destekleyicilerin, sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılmasının başarı ve kalıcılığa olan etkisini incelemiştir. Araştırma kapsamında bellek destekleyicilerin sosyal bilgiler dersindeki tarih konularının (tarihi mekânlar) öğretiminde başarı ve kalıcılığa olumlu yönde etkilerini saptamışlardır. İlâveten bu yöntem ile işlenen derse karşı öğrenci görüşleri alınmış, görüşler çerçevesinde; dersin eğlenceli ve kalıcı bir boyuta ulaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Belirtilen araştırmalarda; bellek destekleyici yöntemlerin akademik başarı ve kalıcılığa olan etkisi, ders kitaplarında yer alan bellek destekleyiciler ve öğrencilerin kullandıkları bellek destekleyici stratejilerin araştırmalarda daha fazla yer aldığı görülmektedir. Birçok araştırmada bellek destekleyici yöntemlerin, akademik başarı ve kalıcılığı pozitif oranda etkilediği görülmektedir. Çok az da olsa bellek destekleyiciler ile şekillenen deneysel araştırmalarda deney grubunun, kontrol grubuna nazaran anlamlı bir etki ortaya koymadığı görülmektedir.

BÖLÜM III

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırma Modeli

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının başarı ve kalıcılığa olan etkisini inceleyen bu çalışmada nicel ve nitel yöntem bir arada kullanılarak karma bir yaklaşım esas alınmıştır.

Araştırmanın nicel boyutunu yarı deneysel yöntem desenlerinden ön test-son test eşitlenmemiş kontrol gruplu model oluşturmuştur. Yarı deneysel desende araştırmacı, öğrenmenin olumsuz olarak etkilenmemesi adına grupları/sınıfları yapay olarak oluşturamayacağından katılımcılar, gruplara tam anlamıyla gelişigüzel atanmaz; mevcut gruplardan/sınıflardan biri deney diğeri kontrol grubu olarak kullanılır (Creswell, 2012, s. 309).

Araştırmanın deney sürecinden sonra deney grubu içerisinde iki grup oluşturularak çalışmanın nitel boyutu, odak grup görüşmesi ile yürütülmüştür. Odak grup görüşmesini oluşturan gruplara yarı yapılandırılmış görüşme uygulanmıştır. Küçük bir grup insanla belirli bir konu üzerinde yapılan odak grup görüşmesi, benzer deneyime sahip 6 ila 10 kişinin katılımıyla yürütülen görüşme/mülakat anlamına gelmektedir ve katılımcılara birbirlerinin cevaplarını duyarak akıllarına ilk gelen cevabın ötesinde ek yorumlar yapma fırsatı sunmaktadır (Patton, 2002).

Odak grup görüşmesi çerçevesinde öğrenciler karşılıklı etkileşimde bulunarak yeni fikirlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamışlardır. Görüşmelerde kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formu esnek bir yapıya sahiptir ve araştırmacı sormayı planladığı görüşme sorularını önceden hazırlar (Smith, 2003).

Araştırmacı görüşme sırasında, mülakatın akışına bağlı olarak alt sorular ile mülakatı etkileyebilir ve görüşülen kişinin verdiği cevapları detaylandırılmasını

isteyebilir. Aynı zamanda yarı yapılandırılmış görüşmede, araştırma grubunun çalışma üzerinde denetimleri bulunmamaktadır (Yalçın, 2006).

Çalışmada deney grubuna etkinlik süreci şu şekilde gerçekleşmiştir: Öncelikle yansıtılacak içeriğin anahtar kelimeleri ile öykü arasında ses benzerliği kurularak öyküler oluşturulmuştur. Ardından öykü, resim formatına getirilerek görsel unsurlarla desteklenmiştir.

1. Birinci aşamada resim üzerinden öykü anlatılmıştır.
2. İkinci aşamada ise öyküde kurulan ses benzerliklerinin gerçekte hangi kavrama karşılık geldiği söylenmiştir.
3. Üçüncü aşamada ise bellek destekleyiciler ile desteklenen öyküler ile anlatılmak istenilen bilgiler, maddeler hâlinde öğrencilere aktarılmıştır.

Kontrol grubuna ise, sosyal bilgiler dersi öğretim programına bağlı bir yapı içerisinde ders aktarımı yapılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretiminde bellek destekleyici yöntemleri kullanmanın başarı ve kalıcılığa olan etkisini inceleyen bu araştırma; 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Trabzon'da bulunan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. 6. sınıf seviyesinde 6 şubeden biri deney grubu (15 kişi) diğeri kontrol grubu (15 kişi) olmak üzere iki şube rastgele (yansız) örnekleme ile atanmıştır. Ancak bu rastgele atama sürecini araştırmacının kendisi belirleyememiştir. Araştırmanın yapıldığı okul yönetimi tarafından önceden belirlenen 6 adet şubeden biri deney grubu diğeri de kontrol grubu olarak rastgele atanmıştır.

Deney grubundan atanan iki küme karşılıklı bir şekilde odak grup görüşmesini gerçekleştirmiştir. Deney grubundan gönüllük rızasına göre seçilen iki grup 15 kişiden oluşmuştur. Öğrencilerin kimliklerini gizlemek adına öğrenciler, K1, K2, ..., K11, şeklinde kodlanmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın nicel verilerini sağlamak adına veri toplama aracı olarak, boşluk doldurma sorularından oluşan ve 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan tarih konularına (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) ilişkin bilgileri sorgulayan bir başarı testi

kullanılmıştır. Boşluk doldurma soruları, şans başarısını azalttığından ve puanlaması kolay (objektif) olduğundan bu çalışma kapsamında tercih edilmiştir. Araştırmacı tarafından geliştirilen başarı testi, belirtilen 6. sınıf sosyal bilgiler dersinin tarih konularına (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) ait toplamda 25 adet boşluk doldurma sorusundan ibarettir. Buradaki tarih konuları 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanının incelemesi sonucunda ortaya çıkarılmış ve bu öğrenme alanına ait bilgiler özet bir hâle getirilerek başarı testinin taslağı oluşturulmuştur. Daha sonraki süreçte belirtilen taslağa, iki sosyal bilgiler alan eğitimcisi ve üç sosyal bilgiler öğretmenin görüş ve düzeltmeleri eklenerek boşluk doldurma sorularının güvenilirliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Oluşturulan öykülerin ve resimlerin içeriklerinin doğruluğu ve öğrencilerin gelişim düzeyine uygunluğu noktasında iki sosyal bilgiler eğitim uzmanının ve iki sosyal bilgiler öğretmenin görüşlerine başvurulmuş, cümle ve ifade tertipleri yapılmıştır. Uzman onayı alındıktan sonra gerçek uygulamanın yapılacağı okuldan başka bir ortaokulda araştırmanın pilot uygulaması gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih konularına yönelik olarak hazırlanmış öykü ve resimlerin bu araştırma kapsamında kullanılabileceği anlaşılmıştır.

Araştırmanın nitel bağlamda elde edilen verilerini elde etmek ve nicel yaklaşımla elde edilen verileri irdelemek amacıyla deney grubunu oluşturan öğrenciler arasından gönüllülük esasına göre seçilenlere, yüz yüze uygulanan ve yarı yapılandırılmış olarak oluşturulan odak grup görüşme formu uygulanmıştır. Bu görüşmede kullanılan form ile öğrencilerin; bellek destekleyicilerden yararlanarak yapılan öğretiminin kendileri için sağladığı faydalara ve zorluklarına dair, beğendikleri ve beğenmedikleri öyküleri sebepleriyle birlikte ifade etmelerine dair görüşlerini ortaya çıkarmak amacıyla sorular sorulmuştur. Odak grup görüşmesi şeklinde yürütülen mülakatlardan elde edilen veriler, çalışmanın bulgular kısmında doğrudan alıntılar şeklinde belirtilerek araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliği arttırılmaya çalışılmıştır.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Testin güvenilirliğini görmek için deneklerin son test puanları kullanılarak KR-20 yöntemiyle analiz yapılmıştır. Sonuçlara göre test güvenilir bulunmuştur (KR-20 = .89).

Araştırmanın nicel verileri olan akademik başarı ve bilginin kalıcılığını belirlemek amacıyla veriler normallığı sağlamadığı ve deneklerin sayısı düşük olduğu için ($N = 30$, $n = 15$ deney, $n = 15$ kontrol) parametrik olmayan testler kullanılmıştır. İki grup olduğu için beş adet Mann-Whitney U testleri kullanılmıştır. Ek olarak iki adet Wilcoxon sıralı testleri, ön test ve son test puanlarını gruplar açısından kıyaslamak için kullanılmıştır. 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında yer alan tarih konuları üzerinden hazırlanan başarı testi toplamda 25 boşluk doldurma sorusundan oluşmaktadır (Saltuklular için dört adet boşluk doldurma sorusu, Danişmentliler için üç adet boşluk doldurma sorusu, Mengücekliler için dört adet boşluk doldurma sorusu, Artuklular için dört adet boşluk doldurma sorusu, Çaka Beyliği için dört adet boşluk doldurma sorusu, Türkiye (Anadolu) Selçukluları için altı adet boşluk doldurma sorusu). Deneklerin her bir doğru cevabı için bir puan, her bir yanlış cevabı için sıfır puan verilmesi ön görülmüştür. Bu nedenle öğrenciler ön test ve son test sonuçlarından en az 0 ve en fazla 25 puan almak durumundadır.

Analiz öncesi deneklerin son test puanları ön test puanlarından çıkartılarak öğrenim puanı bulunmuştur. Buna ek olarak göreceli öğrenim puanları hesaplanmıştır. Bunu hesaplamak için ise önce deneklerin öğrenebileceği aralık hesaplanmıştır (ön testteki toplam test puanından ön test puanları çıkartılarak). Ardından deneklerin öğrenim puanları, bu hesaplanan aralığa bölünmüştür. Ardından yüzdelik değer hesaplanması için ulaşılan sonuç 100 ile çarpılmıştır.

Odak grup görüşmesinden elde edilen nitel verilerin çözümlenmesinde ise betimsel analiz yöntemi uygulanmıştır. Betimsel analiz çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetleme ve yorumla sürecini içeren nitel bir çözümlene türüdür. Bu analiz türünde temel gaye; elde edilen bulguların özetlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde okuyucuya aktarılmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Bu bakımdan video kayıt cihazı ile kayıt altına alınan görüşmeler daha sonra Microsoft Word programı ile transkript edilmiştir. Bu aşamadan sonra araştırmacı tarafından okunan metinler başka alan uzmanı tarafından da ayrı ayrı kodlanmış ve Miles ve Huberman'ın (1994) ortaya koyduğu formüle göre kodlamaların karşılaştırılması neticesinde yaklaşık %87 oranında eşleşme tespit edilmiştir. Araştırmacı, aynı düşünceye sahip olmadıkları kodlamalar üzerinde yeniden değerlendirme yaparak kodlamaların isimlendirilmesinde ortak bir sonuca varmıştır.

3.5. Deney İşlemi

Uygulamanın ilk basamağında deney ve kontrol gruplarına ön test olarak bir başarı testi verilmiştir. Ön test sonuçları ortaya çıktıktan sonra deney grubuna, 6. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında bellek destekleyici yöntemi içeren bir tarih dersi yapılmıştır. Kontrol grubuna ise sosyal bilgiler öğretim programına dayalı bir öğretim gerçekleştirilmiştir. Deney grubu ile yürütülen uygulamada 6.sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konuları için tasarlanan öyküler resimlerle de desteklenerek öğrencilerin hafızasında daha fazla kalıcı etki oluşturmak hedeflenmiştir. Resim alanında ihtisaslaşan bir sanatçıdan destek alınarak oluşturulan bu resimler hazırlanırken Senemoğlu (2020, s. 315), tarafından belirtilen çerçeveler dikkate alınmıştır:

1. “Düşünülen ya da zihinsel olarak çizilen resim çok basit olmalı, gereksiz konu dışı öğelere yer verilmemelidir.
2. İmajlar hatırlamayı kolaylaştırıcı şekilde canlı ve kolay olmalıdır.”

Belirtilen bağlamda sürdürülen derslerin ardından iki hafta sonra aynı başarı testi, deney ve kontrol gruplarına bu sefer son test olarak uygulanmıştır. Yaklaşık beş hafta sonra kalıcılık testi bu defa kalıcılığı ortaya çıkarmak adına yeniden her iki gruba da uygulanmış ve deney işlemi sonlanmıştır. Özetle deney sürecinde verilerin toplanması hususunda deney ve kontrol gruplarına ön test, son test ve kalıcılık testi uygulanmıştır. Ortaya çıkan sonuçlardan hareketle iki grup arasındaki başarı ve kalıcılık neticeleri analiz edilmiştir.

BÖLÜM IV

4. BULGULAR

Araştırmanın bulguları, ön test-son test ve kalıcılık testinden elde edilen veriler ve öğrenci görüşleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. İlk kısımda nicel bulgular, ardından nitel bulgular sunulacaktır.

4.1. Araştırmanın Deneysel Kısımına İlişkin Bulgular

Araştırmanın deneysel kısmını oluşturan veriler aşağıda analiz edilmiştir.

Tablo 1. Verilerin Normal Dağılım Analizi

Testler	Grup	Shapiro-Wilk		
		İstatistik	Serbestlik Derecesi	p
Ön test	Deney	.861	15	.025
	Kontrol	.783	15	.002
Son test	Deney	.846	15	.015
	Kontrol	.934	15	.310
Kalıcılık	Deney	.856	15	.021
	Kontrol	.900	15	.097
Öğrenilen	Deney	.814	15	.006
	Kontrol	.935	15	.327
Göreceli Öğrenilen	Deney	.823	15	.007
	Kontrol	.939	15	.376

Tablo 1’de Deney Grubu ve kontrol grubuna yapılan ön test, son test, kalıcılık testi, öğrenilen puanlar ve göreceli öğrenilen puanların dağılımı hakkında sonuçlar verilmiştir. Yapılan Shapiro-Wilk normallik testi sonuçlarına göre p değeri .05’ten küçük çıktığı için verilerin normal dağılmadığı görülmektedir.

Birinci ve İkinci Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Gruplar Arası Kıyaslamalar

Çalışmada deney ve kontrol grubundan 15 öğrenciden oluşan iki grup oluşturulmuştur. Yapılan etkinlik sadece deney grubu öğrencilere ön test sonrası yapılmıştır. Yapılan bu araştırmanın öğrencilere katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin bulgular aşağıda sunulan test sonuçlarına göre yorumlanmıştır.

Deney ve kontrol grubu arasında ön test puanlarına göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($U = 67.00$, $z = -1.989$, $p = .061$). Tablo 2’de deneklerin ön test bazında betimsel istatistikleri yer almaktadır.

Tablo 2. Deneklerin Ön Test Bazındaki Betimsel İstatistikleri

Grup	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Deney	15	1.40 (.91)	2.00	18.53
Kontrol	15	.73 (.80)	1.00	12.47

Son test puanları bazında deney ve kontrol grubu arasında yüksek etki düzeyinde ($r = .63$) anlamlı farklılık bulunmuştur ($U = 29.00$, $z = -3.475$, $p < .001$). Bu fark, deney grubu lehinedir. Tablo 3’te deneklerin son test puanlarına dair betimsel istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3. Deneklerin Son Test Bazındaki Betimsel İstatistikleri

Grup	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Deney	15	14.40 (5.38)	13.00	21.07
Kontrol	15	6.40 (3.85)	6.00	9.93

Deneklerin öğrendikleri puanlara bakıldığında deney ve kontrol grubu arasında yüksek etki düzeyinde ($r = .61$) anlamlı farklılık bulunmuştur ($U = 32.50$, $z = -3.330$, $p < .001$). Bu fark, deney grubu lehinedir. Tablo 4’te deneklerin öğrendikleri puanlara ilişkin betimsel veriler yer almaktadır.

Tablo 4. Deneklerin Öğrendikleri Puanların Betimsel Verileri

Grup	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Deney	15	13.00 (5.00)	11.00	20.83
Kontrol	15	5.67 (3.75)	5.00	10.17

Deneklerin göreceli olarak öğrenmeleri bazında deney ve kontrol grubu arasında yüksek etki düzeyinde ($r = .63$) anlamlı farklılık bulunmuştur ($U = 31.00$, $z = -3.382$, $p < .001$). Bu fark, deney grubu lehinedir. Deneklerin göreceli öğrendikleri puanlara ilişkin betimsel veriler Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Deneklerin Göreceli Öğrendikleri Puanların Betimsel Verileri

Grup	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Deney	15	55.43 (21.99)	47.83	20.93
Kontrol	15	23.39 (15.45)	20.00	10.07

Kalıcılık testinde deney ve kontrol grubu arasında yüksek etki düzeyinde ($r = .64$) anlamlı farklılık bulunmuştur ($U = 29.00$, $z = -3.479$, $p < .001$). Bu fark, deney grubu lehinedir. Kalıcılık testine ilişkin betimsel bulgular Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Deneklerin Kalıcılık Testine İlişkin Betimsel Verileri

Grup	Denek Sayısı	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Deney	15	12.13 (5.00)	11.00	21.07
Kontrol	15	4.87 (3.52)	4.00	9.93

Gruplar İçi Kıyaslamalar

Çalışmada yer alan deney ve kontrol grubundaki deneklerin çalışma başından (ön test) çalışma sonuna (son test) ilerleme kaydedip kaydetmediğini görmek amacıyla iki adet Wilcoxon sıralı testleri uygulanmıştır.

Yapılan bu araştırmanın öğrencilere hem deney grubunda hem de kontrol grubunda katkı sağlayıp sağlamadığına ilişkin bulgular, aşağıda sunulan test sonuçlarına göre yorumlanmıştır.

Yapılan ilk Wilcoxon sıralı testine göre deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık ($z = -3.417$, $p = .001$) bulunmuştur. Bu sonuç, yüksek etki büyüklüğündedir ($r = .62$) ve son test lehinedir. Tablo 7’de deney grubundaki deneklerin ön test ve son test sonuçlarına ilişkin betimsel veriler yer almaktadır.

Tablo 7. Deney Grubunun Ön Test ve Son Testlerine İlişkin Betimsel Verileri

Test	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Ön Test	1.40 (.91)	2.00	.00
Son Test	14.40 (5.38)	13.00	8.00

İkinci Wilcoxon sıralı test sonuçların göre ise kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı farklılık bulunmuştur ($z = -3.301$, $p = .001$). Bu sonuç yüksek etki büyüklüğünde ($r = .60$) ve kontrol grubundaki deneklerin son test puanı lehinedir.

Kontrol grubundaki öğrencilerin ön test ve son testlerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 8’de görülebilir.

Tablo 8. Kontrol Grubunun Ön Test ve Son Testlerine İlişkin Betimsel Verileri

Test	Aritmetik Ortalama (SS)	Medyan	Sıra Ortalaması
Ön Test	.73 (.80)	1.00	.00
Son Test	6.40 (3.85)	6.00	7.50

4.2. Araştırmanın Nitel Kısımına İlişkin Bulgular

4.2.1. Odak Grup Bulguları

Öğrenciler ile odak grup şeklinde yapılan görüşmelerden elde edilen veriler bu başlık altında grafikler halinde sunulmuştur.

Öğrencilere sorulan ilk soru “Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders süreci hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıda Şekil 4’te sunulmuştur.

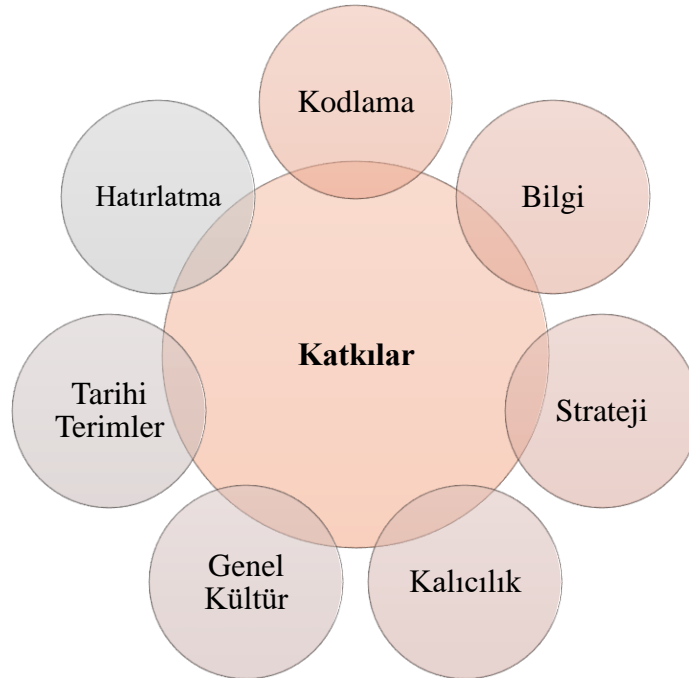
Şekil 4. Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders süreci hakkındaki görüşler

Şekil 4 incelendiğinde bellek destekleyici stratejiler ile yürütülen ders süreci hakkındaki görüşler öğrenciler tarafından farklı yorumlanmıştır. Öğrenciler, bu strateji ile işlenen ders sürecini genel olarak eğlenceli ve kalıcı bulduğunu beyan ederek aktif katılım sağladıklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında yöntemin öğrenciler tarafından etkili, faydalı, oyunlaştırma ve anımsatma çerçevelerine oturturulduğu görülmektedir.

Dersin eğlenceli, kalıcı ve aktif katılımı sağladığına yönelik K-7 düşüncelerini, “*Ders gayet güzeldi. Hocamız bu yöntem ile dersi çok iyi anlattı. Resimler ve hikâyeler aklımda kaldığı için çok eğlendim. Konuyu ilk defa mutlu bir şekilde dinledim.*” şeklinde ifade etmiştir.

İlaveten K-9 fikirlerini, “*Kodlandığı için akılda rahat kalıyor*”, K-12 ise görüşlerini “*Bağlantılar anımsatma noktasında fayda sağlıyor*” hususunda belirterek kalıcılığa vurgu yapmıştır. K-13 ise fikirlerini “*Dersin oyun tarzı anlatıldığı için eğlenceli olduğunu düşünüyorum.*” çerçevesinde beyan ederek eğlenceli ve oyunlaştırma konularına değinmiştir.

Öğrencilere sorulan ikinci soru “Bellek destekleyicilerin size katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise hangi alanlarda ne tür katkısı olduğunu açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 5’te sunulmuştur.

Şekil 5. Bellek destekleyicilerin katkılarına yönelik görüşler

Şekil 5 incelendiğinde öğrenciler bellek destekleyici yöntemlerin kendilerine yönelik olan katkılarını farklı başlıklar altında nitelendirmiştir. Bellek destekleyici yöntemlerin katkılarını öğrenciler; kodlama, bilgi, strateji, kalıcılık, genel kültür, tarihi terimler ve hatırlatma başlıkları altında ele almıştır. Hatırlatma başlığı ele alındığında K-12 görüşlerini, “*Geçmiş konuları büyük oranda bu yöntem bana hatırlattı.*” şeklinde ifade etmiştir. Buna ek olarak K-14 fikirlerini, “*Konuları bana daha kolayca hatırlatmaya olanak sağladı.*” şeklinde ifade etmiştir. Bilgi ve strateji başlıkları altında K-2 düşüncelerini, “*Bilgi konusunda ve strateji konusunda önemli katkılar sağladım.*” şeklinde ifade etmiştir. K-8 söylemlerini, “*Genel kültür noktasında kazanımlar elde ettim.*” şeklinde ifade ederek genel kültür noktasına değinmiştir. Tarihi terimlerin anlamlandırılması ve kalıcılığın sağlanması adına K-9 görüşlerini, “*Savaş isimlerini aklımızda tutmamıza yardımcı oldu.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilere sorulan üçüncü soru “Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecinde zorlandığınız yerler oldu mu?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 6’da sunulmuştur.

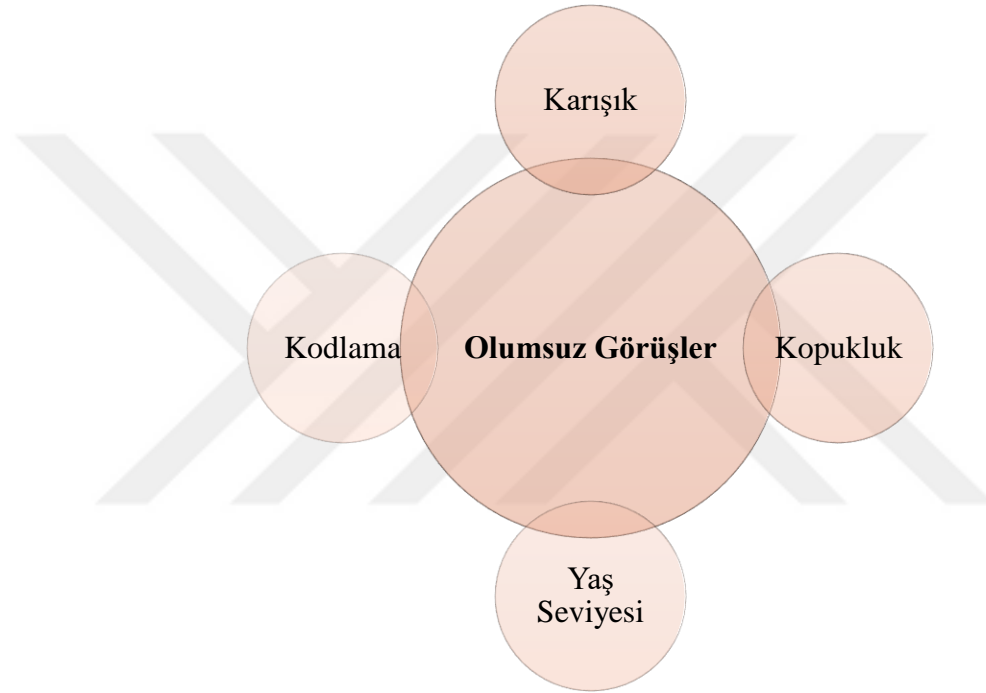

Şekil 6. Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecinde zorlanılan yerler

Şekil 6 incelendiğinde birçok öğrenci bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecinde zorluk yaşamadığını belirtmişlerdir. Ders sürecinde zorlanılan yerler bazı öğrenciler tarafından kopukluk ve kodlama olarak ifade edilmiştir. K-1 bu bağlamda

düşüncelerini, “*Metinler biraz kopuk ilerledi, bağlantı kurmada zorlandım.*” şeklinde beyan ederek kopukluk noktasına değinmiştir. K-15 ise fikirlerini, “*Kodlamalar biraz zor geldi, onları bağdaştırmakta zorlandım.*” şeklinde ifade ederek kodlamada yaşanan zorluktan bahsetmiştir.

Öğrencilere sorulan dördüncü soru “Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecine ilişkin olumsuz görüş belirteceğiniz yerler var mı? Açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 7’de sunulmuştur.

Şekil 7. Bellek destekleyiciler ile desteklenen ders süreci hakkındaki olumsuz görüşler

Şekil 7 incelendiğinde, birçok öğrenci bellek destekleyiciler ile desteklenen ders sürecine yönelik olumsuz görüş beyan etmemiştir. Birkaç öğrenci tarafından olumsuz görüş tespit edilmiştir. Bu görüşler karışık, kopukluk, kodlama ve yaş seviyesi başlıkları altında toplanmıştır. Karışık ve kopukluk bağlamında K-1 düşüncelerini, “*Sadece karışıkta biraz, cümlelerde kopukluk vardı.*” şeklinde ifade ederek karışık ve kopukluk noktalarına değinmiştir. Yaş seviyesi bağlamında ise K-12 görüşlerini, “*Kodlamadan ziyade bilgilerin normal şekilde açıklanması gerekir. Bunlar daha çok küçük sınıflar için uygulanmalı.*” şeklinde ifade etmiştir. Kodlamaların iyileştirilmesi noktasında K-15 görüşlerini “*Kodlamalar geliştirilmeli.*” şeklinde ele almıştır.

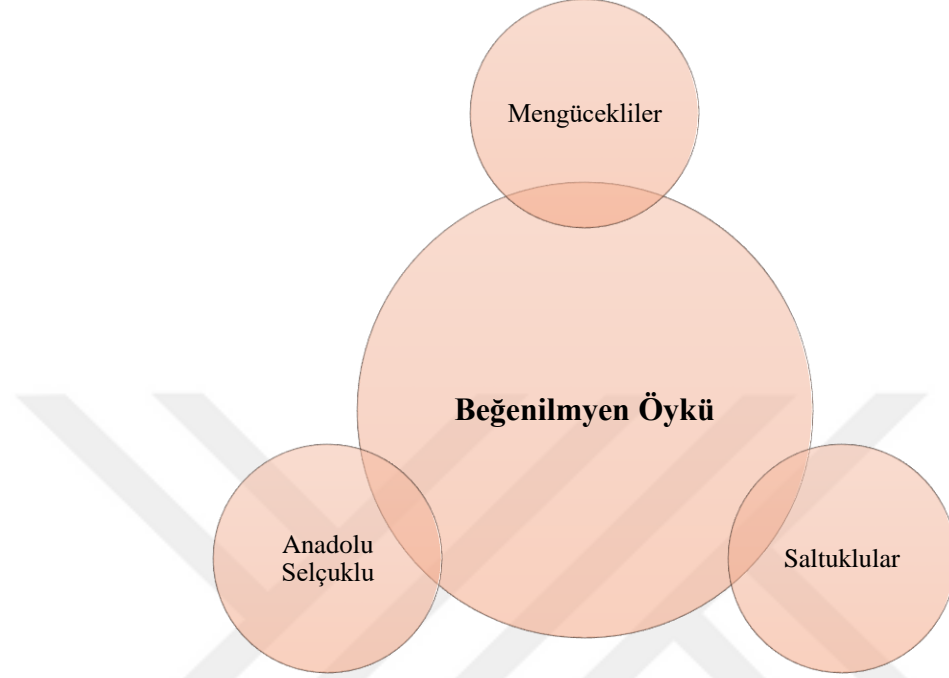
Öğrencilere sorulan beşinci soru “Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden en çok beğendiğiniz hikâye hangisidir? Neden?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 8’de sunulmuştur.

Şekil 8. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenilenler

Şekil 8 incelendiğinde öğrencilerin bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden en beğendikleri; Çaka Beyliği, Saltuklular, Danişmentliler, Anadolu Selçuklu ve Artuklu hikâyeleri olmuştur. Öğrenciler tarafından Mengücekliler hikâyesi beğenilen öykü kategorisinde yer almamıştır. Öğrencilerin görüşlerine göre en çok beğenilen öyküler Çaka Beyliği, Anadolu Selçuklu ve Saltuklular hikâyeleri olmuştur. K-1 görüşlerini, “*En çok beğendiğim hikâye Çaka Bey oldu. Çünkü diğerlerine göre daha anlaşılır.*” şeklinde ifade ederek anlaşılabilirliğe vurgu yapmıştır. K-2 düşüncelerini, “*Saltuklular, çünkü eğlenceli ve kolay gözüküyor.*” şeklinde ifade ederek eğlenceli ve kolaylık boyutuna vurgu yapmıştır. K-3 ise fikirlerini, “*Danişmentliler daha çok aklımda kaldı çünkü kalıcı bir öyküydü.*” diyerek kalıcılık noktasında görüşlerini ele almıştır. K-5 görüşlerini, “*Anadolu Selçuklu hikâyesini çok sevdim çünkü çok ayrıntıya sahipti.*” şeklinde ifade ederek ayrıntı boyutuna değinmiştir. K-9 görüşlerini, “*Anadolu Selçuklu çünkü bu konuyu çok karıştırıyordum. Şimdi aklımda kaldı.*” diyerek bellek destekleyicilerin kalıcılığına vurgu yapmıştır. K-10 söylemlerini, “*Çaka beyliği aralarında en iyi olandı. Bende çok büyük bir etki bıraktı.*” şeklinde ifade etmiştir.

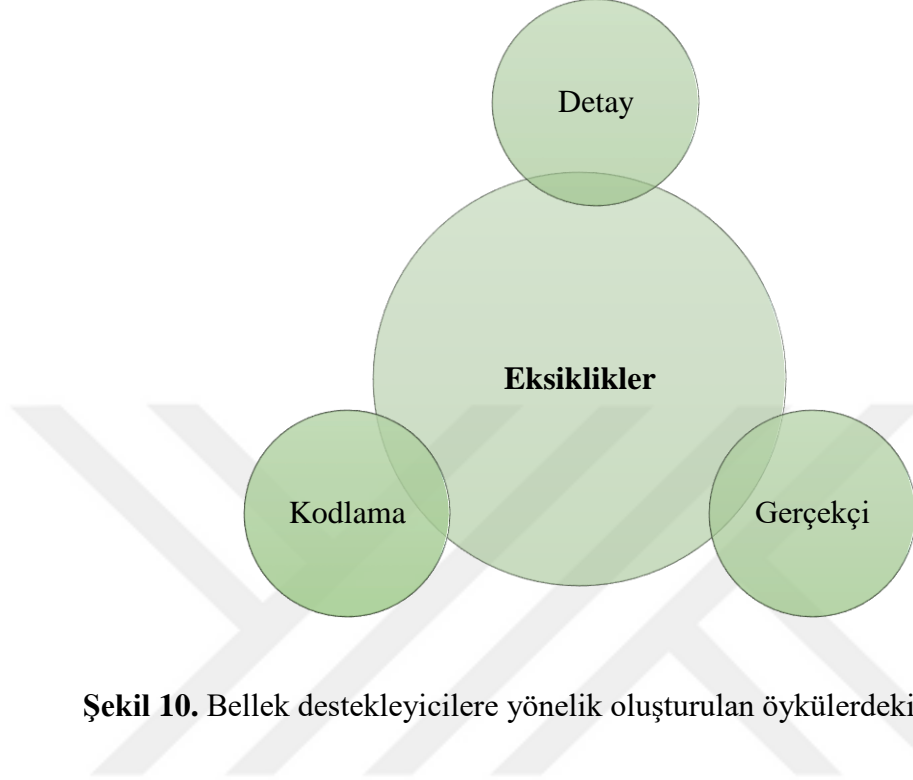
Öğrencilere sorulan altıncı soru “Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenmediğiniz hikâyeye var mı? Var ise açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 9’da sunulmuştur.

Şekil 9. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenilmeyenler

Şekil 9 incelendiğinde bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden, az sayıda öğrenci tarafından beğenilmeyen hikâyeler; Mengücekliler, Saltuklular ve Anadolu Selçuklu öyküleri olmuştur. K-1 düşüncelerini, “*Mengücek hikâyesi anlaşılması zor geldi.*” şeklinde ifade ederek anlamsızlığa vurgu yaptı. K-8 ise “*Anadolu Selçuklu öyküsünün kodlamaları karıştı.*” şeklinde görüşlerini ifade ederek kodlamanın karışıklığına değindi. K-4 fikirlerini, “*Saltuklu öyküsünü bağdaştıramadım.*” şeklinde ifade etmiştir. K-15 ise, “*Çoğunu beğenmedim, kodlamaları iyi değildi.*” şeklinde görüşlerini ifade ederek kodlamalar noktasında olumsuz bir genellemede bulunmuştur.

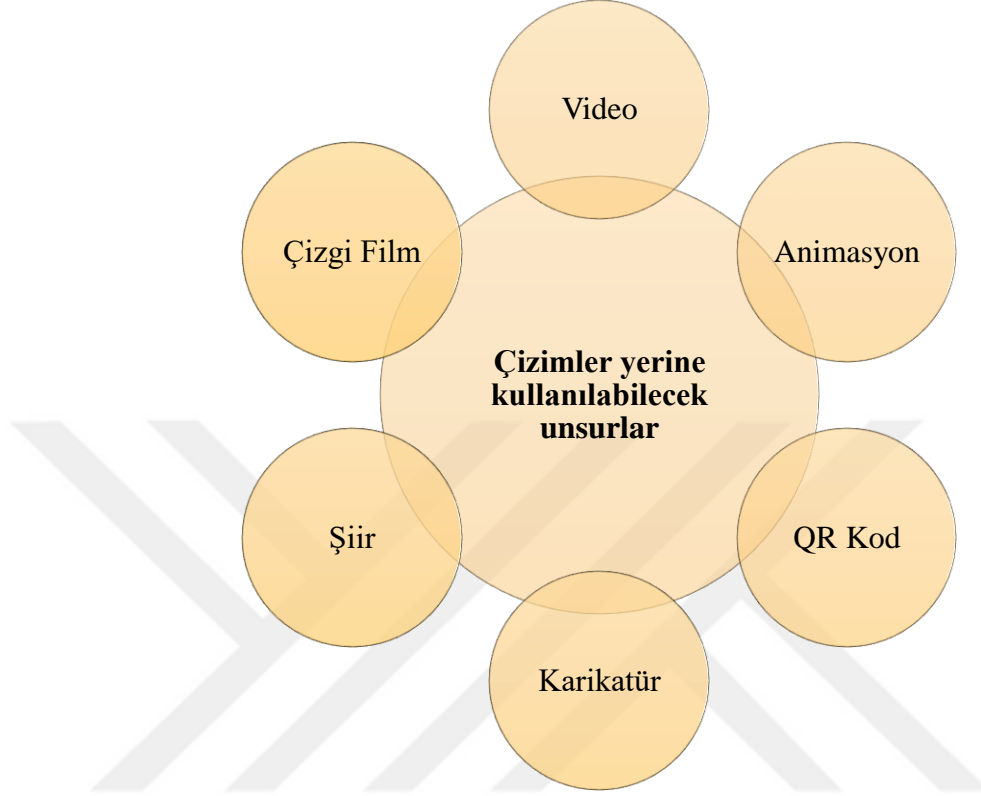
Öğrencilere sorulan yedinci soru “Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerin sizce eksiklikleri var mı? Varsa açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 10’da sunulmuştur.

Şekil 10. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerdeki eksiklikler

Şekil 10 incelendiğinde öğrencilerin birçoğu bellek destekleyici yöntemler ile desteklenmiş öyküler hakkında eksikliklerin olmadığını belirtmiştir. Eksiklik beyan eden öğrenciler görüşlerini detay, kodlama ve gerçekçi başlıkları altında toplamıştır. K-2 fikirlerini, “*Birazcık daha detaylı olabilirdi, ayrıntıya inilebilir.*” şeklinde ifade ederek sürecin spesifik hale getirilmesine değinmiştir. Gerçekçilik noktasında K-4 ise, “*Bence öyküler hayalden ziyade gerçekçi olmalı.*” şeklinde ifade etmiştir. Kodlama noktasına geldiğinde K-15 düşüncelerini, “*Kodlamalar daha benzer ve yakın olmalı.*” şeklinde ifade ederek bütünsel bir kodlama örneğinden bahsetmiştir.

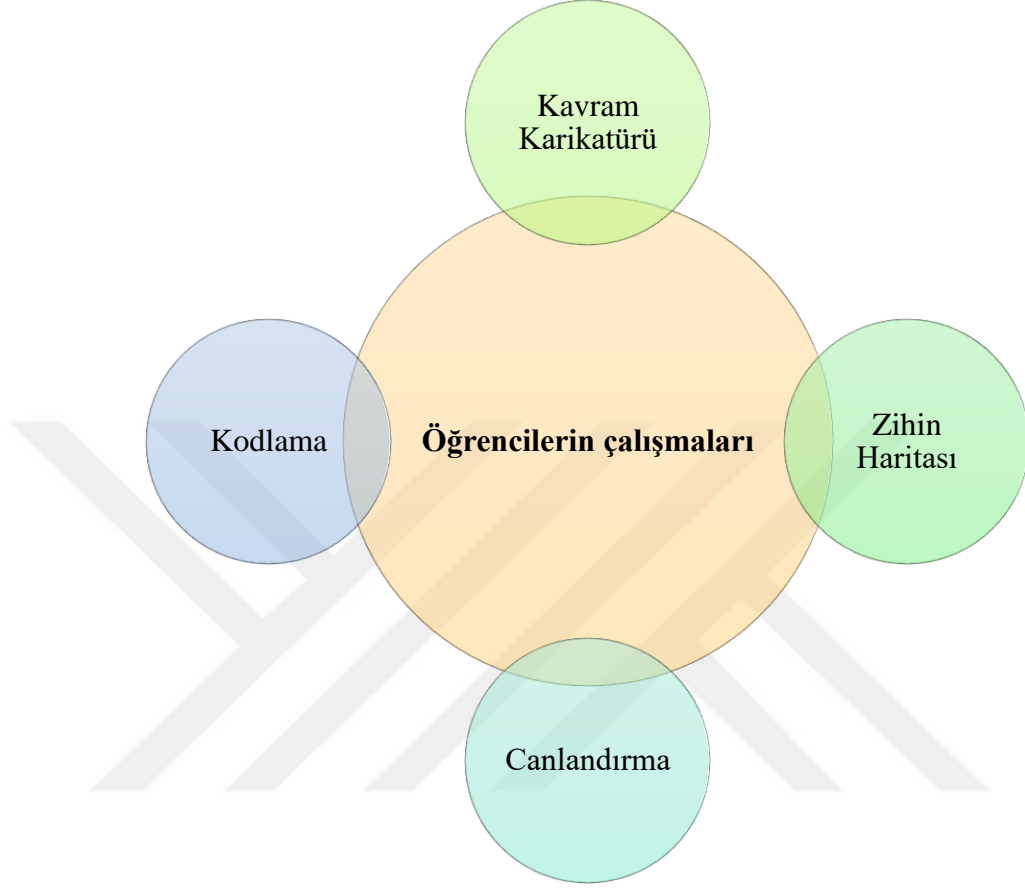
Öğrencilere sorulan sekizinci soru “Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öyküler, çizimler yerine ne ile desteklenebilir?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 11’de sunulmuştur.

Şekil 11. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerde çizimler yerine kullanılacak unsurlar

Şekil 11 incelendiğinde öğrenciler, bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerin çizimler yerine ne ile desteklenebileceği sorusuna farklı yanıtlar vermiştir. Bu cevaplar; video, animasyon, qr kod, karikatür, şiir ve çizgi film başlıkları altında toplanmıştır. K-1 görsel zekâ unsuruna değinerek fikirlerini, “*Video, animasyon, qr kod kullanışlı olabilir. Benim görsel hafızam daha yüksektir bu sebepten dolayı video olsaydı daha güzel olurdu.*” şeklinde ifade etmiştir. K-15 yine video boyutundan bu süreci değerlendirerek çizgi film kavramına vurgu yapmıştır. K-15 düşüncelerini, “*Sevilen çizgi filmlerin karakterleriyle ve karikatürlerle bu süreç yürütülebilirdi.*” şeklinde ifade etmiştir.

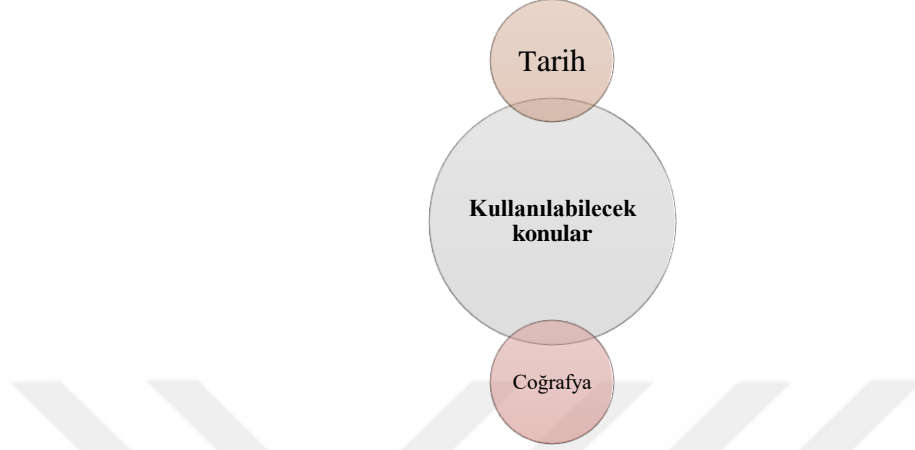
Öğrencilere sorulan dokuzuncu soru “Sizin de bellek destekleyici stratejilere benzeyen herhangi bir çalışmanız var mı? Örnek verebilir misiniz ?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 12’de sunulmuştur.

Şekil 12. Öğrencilerin bellek destekleyicilere yönelik çalışmaları

Şekil 12 incelendiğinde öğrenciler, bellek destekleyicilere benzeyen çalışmalarının olup olmadığı sorusuna verdiği cevaplar kavram karikatürü, zihin haritası, canlandırma ve kodlama başlığı altında toplanmıştır. K-1 kavram karikatürü, zihin haritası ve canlandırma noktalarına vurgu yaparak, “*Benim kavram karikatürü, zihin haritası ve kendimce yaptığım kodlamalarım var. Aynı zamanda minecraft uygulamasında dönemleri canlandırıyorum. Akılda daha kalıcı oluyor.*” şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. K-7 de kodlama noktasını vurgulayarak fikirlerini “*Dua ezberlerken kelimeleri Türkçe kelimelerle kodlayarak ezberliyorum.*” şekliyle ifade etmiştir. Yine kodlama noktasında K-9 görüşlerini “*Türkçede fiiller konusunda ben de bellek destekleyicilere benzeyen şeyler yapıyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilere sorulan onuncu soru “Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersinin hangi konularında kullanılabilir? Nedeniyle açıklayınız.” Şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 13’te sunulmuştur.

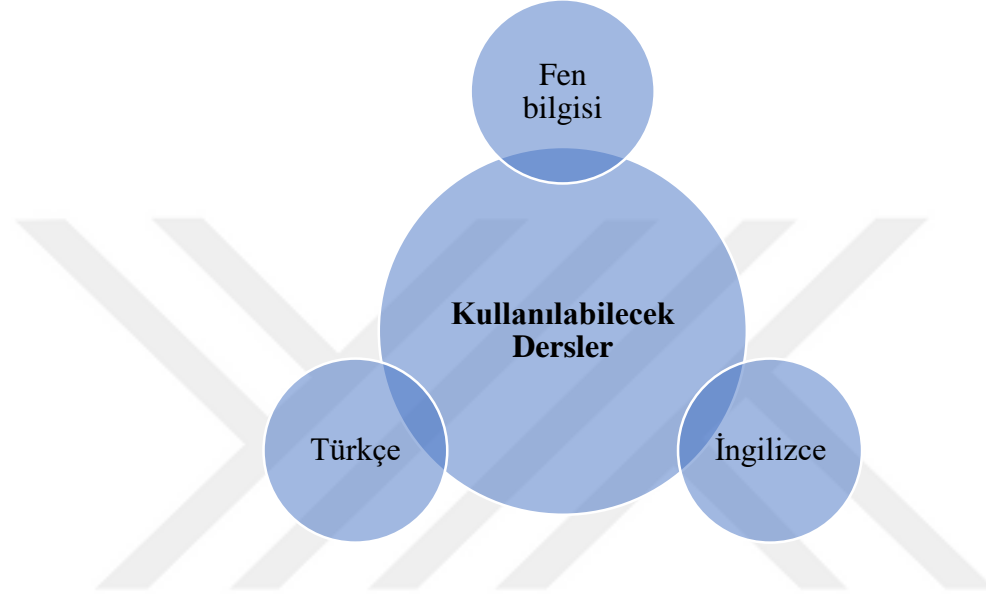

Şekil 13. Bellek destekleyici yöntemlerin sosyal bilgiler dersinde kullanılabileceği konular

Şekil 13 incelendiğinde öğrenciler, bellek destekleyici yöntemlerin sosyal bilgiler dersinin hangi konularında kullanılabileceği hususuna genellikle tarih ve coğrafya konuları olmak üzere cevap vermiştir. Öğrenciler tarafından bellek destekleyicilerin sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde daha çok kullanılması gerektiği kanısına varmıştır. K-1 görüşlerini, “*Tarih çünkü en zor konu olduğunu düşünüyorum. Bir de tarih dersinde çok ezber konuları var.*” şeklinde ifade ederek aslında bellek destekleyicilerin anlamlandırma noktasına olan katkısına değinmiştir. K-2 yine bellek destekleyicilerin sosyal bilgiler dersinde, tarih konularının öğretimi noktasında kullanılması gerektiğini belirterek fikirlerini, “*Tarihin içerisinde savaş konuları çok fazla ve bunlar sıkıcı oluyor.*” şeklinde ifade etmiştir. Bu görüşün bellek destekleyicilerin dersi eğlenceli bir hâle dönüştürdüğün göstergesi niteliğinde olduğu söylenebilir. K-6 tarih konularının fazlalığı noktasına değinerek görüşlerini, “*Tarih dersinde çok konu var ve bu konular akılda kalmıyor.*” şeklinde ifade etmiştir. Bu düşüncede bellek destekleyici stratejilerin kalıcılık ile olumlu bir ilişki içerisinde olduğunun göstergesi niteliindedir. Yine K-8 de benzer bir açıklama yaparak görüşlerini, “*Tarih konuları akılda zor tutuluyor, tarih konuları çok uzun.*” şeklinde ifade etmiştir. K-9 ise bellek destekleyici yöntemlerin daha çok coğrafya konularında kullanılması gerektiği ifade ederek

düşüncelerini, “Coğrafya konuları içerisinde yeryüzü şekillerinde kullanılabilir.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilere sorulan on birinci soru “Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersi dışında hangi derslerde ve konularda kullanılabilir? Nedeniyle açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 14’te sunulmuştur.

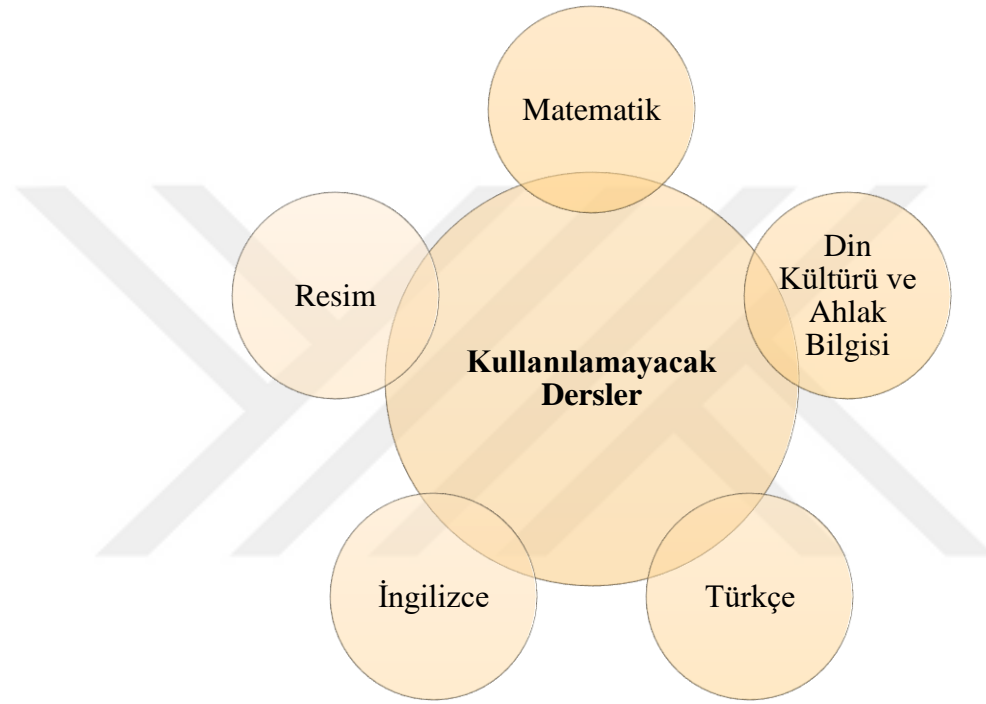

Şekil 14. Bellek destekleyici yöntemlerin kullanılacağı dersler

Şekil 14 incelendiğinde öğrenciler bellek destekleyici yöntemlerin hangi derslerde kullanılacağı sorusuna fen bilgisi, İngilizce ve Türkçe cevabını vermiştir. Öğrenciler ağırlık olarak bu yöntemin fen bilgisi dersinde kullanılması gerektiği söylemiştir. K-1 görüşlerini, “Fen bilgisi dersinde eğlenceli olabilirdi. Fen bilgisi dersinde çok kavram var. Bellek destekleyiciler ile çizim ve canlandırmalar keyifli olabilirdi. Türkçe dersinde de ekleri ezberlemek için kullanılabilir.” biçiminde ifade etmiştir. Bu görüş kavramların fazla olduğu derslerde bellek destekleyicilerin kullanılmasının faydalı olabileceğini destekler niteliktedir. K-1’nin görüşüne paralel olarak K-7 ise fikirlerini, “Fen bilgisi dersinde kullanılabilir çünkü bu derste karıştırılan çok kavram var.” şekliyle ifade etmiştir. K-9 ve K-15 birbirlerine yakın cümleler sarf ederek fen bilgisi dersinin yoğun bir şekilde ezbere dayandığını belirtmiştir. K-9 fikirlerini, “Fen bilgisi dersinde kullanılmalı çünkü bu ders yoğun bir şekilde ezber gerektiriyor.” biçiminde ifade etmiştir. K-15’te görüşlerini, “Fen bilgisi dersi çok fazla ezber gerektiriyor hatta element konusunda bu yöntemin kullanılması fayda sağlayabilir.” biçiminde ifade etmiştir. K-2

ise bellek destekleyici yöntemlerin İngilizce dersinde kullanılması gerektiğini beyan ederek fikirlerini, “İngilizce dersinde bu yöntem kullanılabilir, çünkü dersi eğlenceli ve keyifli bir hâle getirebilir.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrencilere sorulan on ikinci soru “Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersi dışında hangi derslerde ve konularda kullanılamaz? Nedeniyle açıklayınız.” Şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 15’te sunulmuştur.

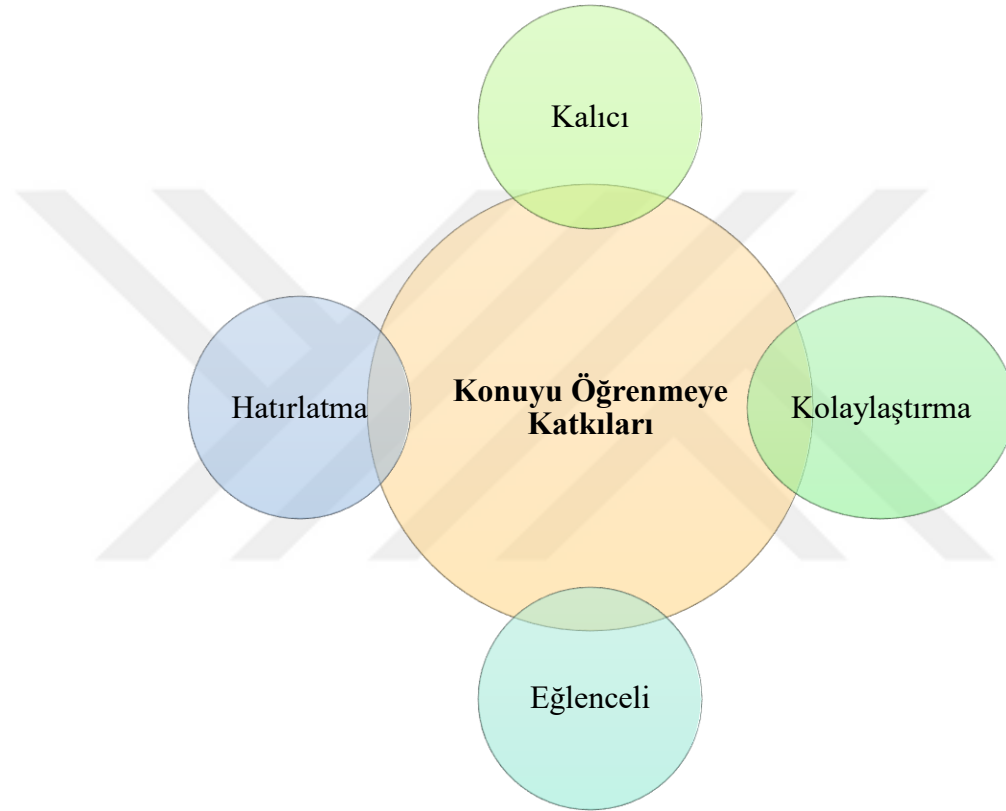

Şekil 15. Bellek destekleyici yöntemlerin kullanılmayacağı dersler

Şekil-15 incelendiğinde öğrenciler, bellek destekleyici stratejilerin kullanılmayacağı derslere farklı cevaplar vermiştir. Bu yöntemin uygulanamayacağı derslere verdikleri cevaplar; matematik, din kültürü ve ahlak bilgisi, Türkçe, İngilizce ve resim dersi olmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaptan bu yöntemin en çok uygulanamayacağı dersin matematik olduğu görülmüştür. K-1 fikirlerini, “Bu yöntem matematik dersinde kullanılamaz. Öğrenci zaten formülleri çok zor öğreniyor. Bence bu yöntemin kullanılması öğrencileri zorlar.” şeklinde ifade ederek matematik dersini bellek destekleyici stratejiler ile bağdaştıramamıştır. Yine K-1’nin düşüncelerine yakın bir cevap K-10’dan gelmiştir. K-10 fikirlerini, “Bence matematikte kullanılmamalı çünkü matematik dersi sayıların kullanıldığı bir derstir.” şeklinde ifade etmiştir. K-3 bellek destekleyicilerin Türkçe dersinde kullanılmaması gerektiği beyan ederek düşüncelerini,

“Türkçe dersi olmaz çünkü harflerin özellikleri bu yöntemle açıklanmaz.” zeminine oturtmuştur. K-2 fikirlerini, “Din dersinde kullanılmamalı çünkü konuyu zorlaştırabilir.” biçiminde ifade ederek bellek destekleyici stratejilerin din dersinde kullanılmaması gerektiği savunmuş olup bu yöntemin dersi zor bir hâle getireceğini beyan etmiştir.

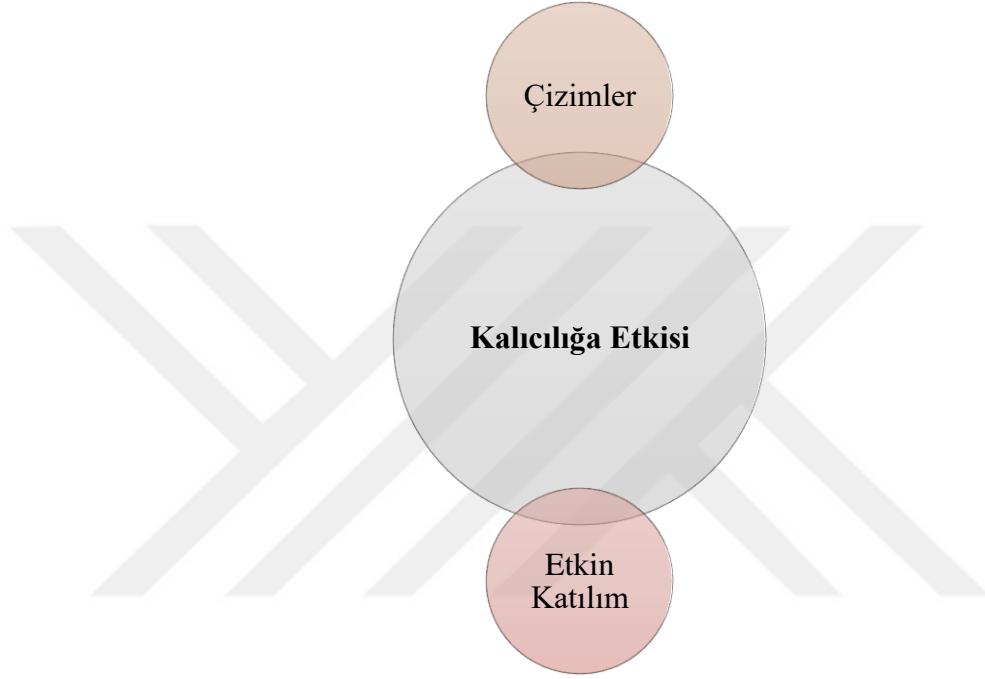
Öğrencilere sorulan on üçüncü soru “Bellek destekleyici yöntemler konuları öğrenmeye katkı sağladı mı? Nedeniyle açıklayınız.” Şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 16’da sunulmuştur.

Şekil 16. Bellek destekleyicilerin konuları öğrenmeye katkıları

Şekil 16 incelendiğinde öğrencilerin bellek destekleyicilerin konuları öğrenmeye olan katkılarını kalıcılık, kolaylaştırma, eğlenceli ve hatırlatma başlıkları altında ele aldıkları görülmüştür. Bu görüşler arasında kalıcılık ve eğlenceli fikirlerinin ön plana çıktığı görülmektedir. K-1 bellek destekleyicilerin kalıcılık boyutuna vurgu yaparak fikirlerini, “Resimler ve kodlamalar ile aklımda kalıcı oldu.” şeklinde ifade etmiştir. K-9’da verilen görüşleri onaylayarak düşüncelerini, “Çizimler olduğu için ve kodlandığı için daha çok aklımda kaldı.” ifadeleriyle beyan etmiştir. K-2 ise fikirlerini, “Bu çalışma bana katkı sağladı çünkü bu yöntem dersi kolaylaştırıyor ve ben eğlendim.” şekliyle ifade etmiştir. K-14 görüşlerini hatırlatma noktasında ele alarak fikirlerini, “Konuları daha kolay bir şekilde hatırlatan bir çalışmaydı.” şeklinde ifade etmiştir.

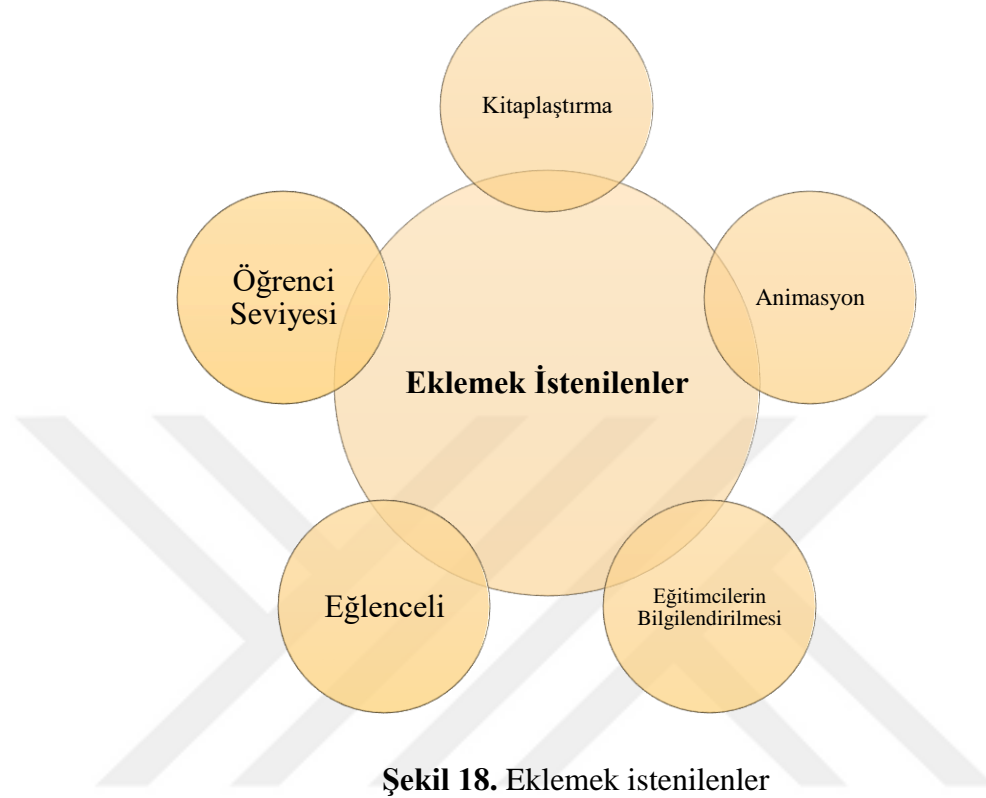
Öğrencilere sorulan on dördüncü soru “Bellek destekleyici yöntemler öğrendiklerinizi kalıcı olmasına katkı sağladı mı? Nedeniyle açıklayınız.” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 17’de sunulmuştur.

Şekil 17. Bellek destekleyicilerin kalıcılığa neden olan katkısı

Şekil 17 incelendiğinde öğrenciler, bellek destekleyici yöntemlerin kalıcılığa neden olan katkısını genelde çizim ve etkin katılım başlıklarında ele almıştır. Birçok öğrenci bellek destekleyicilerin öğrenmeyi kalıcı hâle getirdiğini beyan etmiştir. K-9 fikirlerini, “*Evet, resimler benim çok dikkatimi çekti ve konunun kalıcı hâle gelmesini sağladı.*” biçiminde ifade ederek bellek destekleyicilerde çizim ve resmin etkisinden bahsetti. Etkin katılım kapsamında K-11 fikirlerini, “*Ders süreci keyifli olduğu için dersi dikkatlice dinledim.*” şeklinde ifade ederek bellek destekleyicilerin derse olan ilgi ve alakayı arttırdığı görüşüne dayanak oluşturmuştur.

Öğrencilere sorulan on beşinci soru “Ekleme istediğiniz herhangi bir şey var mı?” şeklinde olmuştur. Bu soruya öğrenciler tarafından verilen cevaplar aşağıdaki Şekil 18’de sunulmuştur.

Şekil 18 incelendiğinde öğrenciler ek olarak birtakım görüşler ifade etmiştir. Bu görüşler; kitaplaştırma, animasyon, eğitimcilerin bilgilendirilmesi, eğlenceli ve öğrenci seviyesi başlıkları altında toplanmıştır. K-1 kitaplaştırma ve animasyon çerçevesinde konuya yaklaşarak düşüncelerini, “*Bu tür çalışmalar kitap hâline getirilebilir bir de animasyonlar eklenirse çok güzel olur.*” şeklinde ifade etmiştir. K-7 ise bellek destekleyiciler hakkında eğitimcilerin bilgilendirilmesine vurgu yaparak fikirlerini, “*Bu yöntem çok iyi, öğretmenler de bu yöntem hakkında bilgilendirilmeli.*” şeklinde beyan etmiştir. Öğrenciler tarafından bellek destekleyicilerin dersi eğlenceli hâle getirdiği yoğunluklu olarak ifade edilmiştir. K-8 bu düşünceye dayanak olarak “*Ders çok eğlenceliydi, hiçbir derste bu kadar eğlendiğimi hatırlamıyorum.*” söylemlerini ifade etmiştir. K-14 ise öğrenci seviyesi başlığına vurgu yaparak fikirlerini, “*Bu yöntemin 5.sınıflarda daha faydalı olacağını düşünüyorum.*” şeklinde ifade etmiştir.

BÖLÜM V

5. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç ve Tartışma

Araştırmanın sonuçları incelendiğinde deney ve kontrol grubunun ön test puanları birbirine yakınlık gösterdiğinden; deney ve kontrol grubunun yakınlık bağlamında birbirlerine denk olduğu varsayılmıştır. Çalışmanın son test sonuçlarına bakıldığında ise deney grubunun kontrol grubuna nazaran daha başarılı sonuçlar ortaya koyduğu saptanmıştır. Kalıcılık test sonuçları incelendiğinde ise yine deney grubunun, kontrol grubuna nazaran anlamlı bir fark ortaya koyduğu görülmüştür. Bellek destekleyici yöntem ile işlenen derse yönelik alınan öğrenci görüşlerinde ise, bellek destekleyicilerin öğrencilerin derse olan ilgiyi arttırması, eğlenceli, kalıcı ve dersi anlamlandırmayı arttırdığına dair olumlu görüşleri ortaya koyduğu saptanmıştır.

6. sınıf sosyal bilgiler dersinde tarih konularının (Birinci Dönem Anadolu Beylikleri) öğretiminde bellek destekleyici yöntemleri kullanımının başarı ve kalıcılığa olan etkisini inceleyen bu çalışmada; sosyal bilgiler öğretim programı çerçevesinde kontrol grubuna ders aktarımı yapılmış, bellek destekleyiciler ile desteklenmiş bir bağlamda ise deney grubuna ders aktarımı yapılmıştır. Bellek destekleyiciler ile şekillendirilen bu ders sürecinde, deney grubunda yer alan öğrencilerin başarı, kalıcılık ve görüşlerinin olumlu olarak etkilendiği görülmektedir.

Tarih konularının soyutluğu ve birçok kavramı içerisinde barındırması tarih öğretimini zorlaştırmakla birlikte ortaokul öğrencisinin gelişim düzeyi dikkate alındığında tarih konuları birtakım ağırlıklar içerebilmektedir. Bu çerçevede tarih gibi soyut konuların öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerin uygulanması öğrenme güçlüğüne aza indirip kalıcılık oranını yüksek seviyede tutabilmektedir. Sosyal bilgiler öğretim programı yapılandırmacı anlayışla temellendirilen ve ilerlemeci felsefeyi ele alan bir programdır. Genelde sosyal bilgiler dersinde yer alan tarih konuları, öğretmenler tarafından ders sürecinde geleneksel bir yapı içerisinde ele alınmaktadır.

Sosyal bilgiler öğretim programına ek olarak belirli yöntemlerin de ayrıca kullanılması başarı ve kalıcılığı pozitif yönde etkileyecektir.

Bu araştırmada bellek destekleyiciler ile şekillenen ders sũrecinin, akademik bilgi bağlamında olumlu sonuçlar vermekle birlikte bu pozitif sũreç õęrenci gũrũşlerine de yansımıştır.

Bellek destekleyiciler soyut unsurları somutlaştırarak bilginin anlamlandırma sũrecine hizmet etmekte beraber bilgiye kolay erişim noktasında katkı sağlamaktadır. 6. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının yapısı incelendiğinde verilen konuların fazlalığı dolayısıyla kavram çokluğu gũze ęarpmaktadır.

Geleneksel yaklaşımında en çok tercih edilen hususlardan bir tanesi de dũz anlatım ve soru-cevap tekniğidir. Belirtilen teknikler õęretmen odaklı olup, õęrenciyi merkez dışına iten sistemlerdir. Bu ęeręevde 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde tarih konularının yoğunluğu ve soyutluğu gũz ẽnũne alındığında dũz anlatım ve soru-cevap tekniğinin ders esnasında kullanılması başarısız sonuşlara zemin hazırlayacaktır. Nitekim lçũm (2000) geleneksel yõntem ile bellek destekleyici stratejileri kullanmış, bellek destekleyici yõntemlerin kullanıldığı grubun daha başarılı sonuşlar ortaya koyduğu sonucuna ulaşmıştır.

Sosyal bilgiler õęretimin programına ek olarak farklı yõntemlerin uygulama alanı bulması gerekmektedir. Bellek destekleyicilerin õęrenci odaklı stratejiler olması ve õęrenciyi merkeze alması sebebiyle anlamlandırma ve bilgiye kolay erişim sağlaması sosyal bilgiler dersinde tarih konularının õęretimine katkılar sağlayacaktır.

Õęrenci gũrũşlerine gũre bellek destekleyici yõntemlerin derse olan ilgiyi arttırması, eğlenceli ve kalıcılığı sağlaması biręok õęrencinin gũrũşlerinde yer almaktadır. Bu ęeręevde bellek destekleyici stratejilerin õęrencilere belirli katkılar sunduğu, derslere olan ilgi ve alakayı arttırdığı gũrũlmektedir.

Bu araştırmanın bellek destekleyici yõntemleri bir arada kullanması ve oluşturulan ykũlerin resimler ile desteklenmesi, õęrencileri sũrece dāhil etmiş olmakla beraber biręok unsurun sınıf ortamında kullanılmasına vesile olmuştur. Tek dũzeylięi ortadan kaldırması ve biręok duyunun kullanılması 6. sınıf sosyal bilgiler dersi, tarih konularının (Birinci Dõnem Anadolu Beylikleri) õęrenilmesini daha cazip bir hāle getirmiş olmakla beraber ilgiyi de arttırmıştır.

Artan bu ilgi de akademik başarıya ve kalıcılığa pozitif yõnde etkilerde bulunmuştur. Zincirleme etkiyle beraber her hedef teker teker yerine getirilmiştir.

Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici yöntemlerin kullanıldığı bu çalışmada; deney ve kontrol grubunun ön testler sonuçları birbirine yakınlık göstermektedir. Deney ve kontrol grubunun son testlerine bakıldığında ise deney grubu lehine anlamlı bir fark görülmektedir. Bu çerçevede sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyicileri kullanmak olumlu sonuçlar ortaya koyması sebebiyle bellek destekleyicileri sosyal bilgiler dersi tarih konularında kullanılabileceği söylenebilir.

Pürbudak ve Usta'nın (2019) çalışmasında bellek destekleyicilerden anahtar sözcük yönteminin kullanılmasının dersi ilgi çekici hale getirme, derse karşı olumlu tutum oluşturma, motivasyon ve ilgi sağlama, eğlendirerek öğretme, öğrenmeyi kolaylaştırma, kalıcılık sağlama gibi olumlu sonuçlarının olduğu bulunmuştur. Buna ek olarak Köksal (2013) çalışmasının nitel verilerine dayanarak bellek destekleyici stratejilerden anahtar kelime yönteminin öğrencilerin motivasyonlarını ve derse olan ilgilerini artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Bilginin hatırlanabilmesi için sembolleştirilip kodlanması gerektiğinden; etkili öğrenmenin gerçekleşmesi ve öğrenilenleri hatırlayabilmek için bellek destekleyicilerin, özellikle hatırlanması güç olan öğrenmelerde kullanılması yarar sağlayabilmektedir (Korkmaz & Mahiroğlu, 2007). Benzer şekilde öyküler ve resimler sayesinde çağrışımsal düşünce, sezgi ve hayal gücüyle düşüncelerinin sınırlarını zorlayarak öğrencilerin ait olmadıkları zamanlara yönelik anlam geliştirebileceğini belirten Erdoğan (2007) da resimlendirilmiş öykü tekniğinin kullanımının tarihsel düşünme becerilerinin gelişimi noktasında öğrenciler için olumlu katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Bellek destekleyicilerden yararlanılarak yapılan öğretimin öğrencilerin kendi hayatlarında kullanmaya başlamalarına, tarih konularına yönelik bilgi ve meraklarının artmasına, düşünce gelişimlerine, öğrendiklerini zihinlerinde canlandırmalarına ve bilgileri günlük hayatla bağdaştırma gibi noktalarda da katkı sağlayacaktır. Bu da bir kez daha gösteriyor ki klasik tarzda ve bilgi ağırlıklı bir öğretim yerine tarih içerikli konularda daha fazla somutlaştırmayla veya günlük hayatlarındaki kelime ve durumlarla ilişkilendirerek yapılan öğretim, öğrencilerin başarılarına olumlu yönde etki edebilmektedir.

Bellek destekleyiciler kullanılarak yapılan araştırmalarda; öğrenci başarısında önemli düzeyde olumlu etkiler gözlemlenirken, stratejilere yönelik öğrenci ve öğretmen

memnuniyetinin de sürekli olarak olumlu yönde olduğu görülmüştür (Fontana, Scruggs, & Mastropieri, 2007).

Buradan hareketle öğrencilerin tarih konularında öncelikle eğlenceli ve kalıcı bir içerikle öğrenim görmesinin, akademik başarıları için önemli etkenlerden biri olduğu yorumuna ulaşılabilir.

Öğrencilere ders aktarım sürecinde verilen bilgileri hatırlamada yaşadığı zorluklar, akademik başarısızlığa ve hedeflere ulaşamamalarına sebebiyet vermektedir (Scruggs ve Mastropieri, 2000). Stephens ve Dwyer (1997) bellek destekleyici yöntemleri ders içeriğine eklenmesinin ve görsel unsurlarla beraber kullanılmasının öğrencinin akademik başarısını arttırmada etken olduğu savunmaktadır. Levin ve McCormick (1981) bu yöntemlerin sosyal bilgiler dersinde de kullanılabileceğini söylemektedir. Bu çalışmada da olduğu gibi bellek destekleyiciler ile kurgulanan derslerin akademik başarıya olumlu yönde etkilerini birçok araştırmacı (Pürbudak ve Usta, 2019; Şahin ve Kil, 2018; Köksal ve Çekiç, 2014; Köksal, 2013; Sarıçoban ve Başibek, 2012; Du, 2012; Kıröğlu, 2010; Çolak ve Aydın, 2022) ortaya koymuştur.

Araştırmanın kalıcılık boyutuna gelindiğinde ise; kalıcılık testinde deney grubu lehine anlamlı farklar ortaya çıktığı görülmüştür. Bu sonuca dayanılarak sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejileri kullanmak, öğretimi daha da kalıcı bir hâle getirebileceği söylenebilir. Ölçüm (2000) bu araştırma ile paralel sonuçları ortaya koymuş, görsel ve işitsel bağlamda bellek destekleyicileri kullanmanın bilginin kalıcı hâle gelmesinde geleneksel yaklaşıma göre daha etkili olduğunu belirtmiştir.

Birçok araştırmada ise (Kıröğlu, 2010; Köksal, 2013; Sarıçoban ve Başibek, 2012; Köksal, Sünbül, Öztürk, ve Özata, 2013; Korkmaz, 2007; Liao, Kung, ve Chen, 2019; Çolak ve Aydın, 2022)) bu çalışma gibi bellek destekleyici yöntemlerin kalıcılık lehine anlamlı farklar ortaya koyduğu sonucuna ulaşmıştır. Mastropieri, Scruggs, Bakken ve Brigram (1992) bilinen kelimedenden yola çıkarak bilinmeyen kelime ile anlamlandırılması, yeni öğrenilen kelimeyi somutlaştırarak yeni bilginin öğrenilmesine fayda sağlayacağından; derslerin bellek destekleyiciler ile desteklenmesi, unutmayı azaltabilmekte ve akademik başarıyı arttırmaktadır.

Bellek destekleyici yöntemlere yönelik az sayıda da olsa birtakım olumsuz sonuçlar literatürde kendisine yer bulmuştur. Tay ve Yangın (2008) öğrencilerin bellek

destekleyici yöntemleri sınıf ortamında hiçbir zaman kullanılmadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Dikbaş ve Hasırcı (2008) da bellek destekleyicilerin öğrenciler tarafından ara sıra kullanıldığı sonucuna varmıştır. Özalp (2012) araştırmasında bellek geliştirici yöntemlerin sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya dersine ilişkin tutumlarına etkisini incelemiş, çalışmaya göre bellek geliştirici stratejiler deney gruba lehine anlamlı bir fark ortaya koymamıştır.

Araştırmanın odak grup mülakatında öğrencilerin bellek destekleyicilere dair görüşleri ele alınmıştır. Bellek destekleyici yöntemler ile desteklenen 6. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde öğrenciler dersin özellikle kalıcı, eğlenceli, derse olan ilgiyi arttırdığı ve dersi anlamlandırma noktasında bellek destekleyicilerin önemli katkılar sunduğunu belirtmişlerdir.

Bellek destekleyici stratejilerin kullanılmasının dersi cazip kılma, derse karşı olumlu tutum oluşturma, motivasyon ve ilgi sağlama, eğlendirerek öğretme, öğrenmeyi kolaylaştırma, kalıcılık sağlama gibi olumlu sonuçları içermektedir. İlaveten bellek destekleyici yöntemlerin öğrencilerin güdülenmelerini ve derse olan alakalarını olumlu olarak etkilediği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Bilginin anımsanması için şema haline getirilip kodlanması gerektiğinden; tesirli öğrenmenin ortaya çıkması ve öğrenilenleri hatırlayabilmek için bellek destekleyici yöntemlerin bilhassa hatırlanması zor olan öğrenmelerde tercih edilmesi fayda sağlayabilmektedir. Buna paralel olarak öyküler ve resimler sayesinde anımsatıcı düşünce, hissiyat ve imge gücüyle düşüncelerinin limitlerini zorlayarak öğrencilerin ait olmadıkları dönemlere yönelik mana geliştirebilmesine olanak sağlayabilir. Resimlendirilmiş öykü tekniğinden yararlanmanın tarihsel düşünme yeteneklerinin gelişmesi noktasında öğrenciler için faydalı kazanımlar sağlayacağı ifade edilebilir.

İncelenmesi gereken bir diğer husus ise; genel çerçevede bellek destekleyicilerin öğrencilerin düşüncelerinde pozitif bir etken oluştursa da bellek destekleyici yöntemlerin daha tesirli ve etkili bir biçimde kullanılmasına yönelik olarak öğrencilerin ne çeşit zorluklarla karşılaştığının bilinmesi olmuştur.

Bu sonuçlarda ise öğrencilerin öykülerde bilmediği veya anlamlandıramadığı sözcüklerin yer alması, öykülerin karmaşık olarak oluşturulması ve kodlama eksikliği gibi olumsuz sonuçlarında da yer aldığı görülmüştür.

Bu sonuç çerçevesinde bellek destekleyicilerden yüksek seviyede yarar elde edilebilmesi için öykülerde yer bulan sözcüklerin tarihi şahıs ve mercilerle ses yakınlığı oluştururken öğrencilerin daha fazla tanıdık olduğu sözcüklerin seçilmesine ve hazırlanan öykülerin karmaşıklığından uzak, sade olmasına dikkat edilmesi gerektiği söylenebilir.

Öykülerin öğrencilerin bilgi seviyelerine uygun, günlük hayatlarıyla bağlantılı ve komik senaryolar halinde hazırlanması ile sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici yöntemler daha fazla yarar sağlayacaktır. Aksi halde öğrenciler karmaşık, ilgilerini çekmeyen ve günlük hayatları ile bağlantı kuramadıkları öyküleri beğenmeyeceği ve bu bağlamda oluşturulan stratejilerle bellek destekleyici yöntemlerin gayesine hizmet edemeyeceği açıkça ifade edilebilir.

5.2. Öneriler

Çalışmadan elde edilen sonuçlardan hareketle öneriler aşağıda sunulmuştur.

1. Bu araştırma Trabzon'da bulunan bir ortaokulda gerçekleştirilmiştir. Daha geniş katılım ile farklı örnekleme de yapılabilir.
2. Sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejiler bilginin anlamlandırılması ve kalıcılığın sağlanması hususunda kullanılabilir. Dersi ilgi çekici ve eğlenceli bir hâle getirilmesi bağlamında ayrıca bellek destekleyici yöntemlerden faydalanabilir.
3. Bu çalışmada 6. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici yöntemler bir bütün halinde kullanılarak öyküler ile desteklenmiştir. Oluşturulan öyküler resim haline getirilerek görsel hafızaya da değinilmek istenmiştir. Resimlerin yerine öyküler canlandırılarak ders aktarımı yapılabilir.
4. Bu araştırma 6. sınıf sosyal bilgiler dersi tarih konularının öğretiminde kullanılmıştır. Sosyal bilgilerin yer aldığı farklı sınıf ve konularda bellek destekleyicilerden yararlanılabilir.
5. Bellek destekleyici yöntemler farklı ders ve farklı yaş gruplarına yapılan ders aktarım sürecinde kullanılabilir. Bellek destekleyicilerin fen bilimleri, sosyal bilimler ve doğa bilimleri üzerindeki etkileri karşılaştırılarak incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ablak, S. (2019). Development of social studies in Turkey from 1938 to 1980. Ö. Akman, M. M. Çay, F. Bozbayındır, ve E. Tunç içinde, *Social, educational, political, economic and other developments occurred in Turkey between the years of 1938-1980*. A.B.D.: Isres Publishing.
- Açıkgöz, K. Ü. (2007). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Biliş Özel Eğitim Danışmanlık Yayınları.
- Aracı, N. (2019). *Bellek destekleyici stratejilerden anahtar sözcük stratejisinin özel öğrenme güçlüğü olan öğrencilerin ilkökul fen kavramlarını öğrenmesine etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.
- Bayezit, H. (2013). *Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce ders kitaplarındaki öğrenme stratejilerinin kullanımı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Belleza, F. S. (1981). Mnemonic devices: Classification, characteristics, and criteria. *Review of Educational Research*, 51(2), 247-275.
- Bolat, Y. (2022). Üstün zekâlı öğrencilerin öğrenme stratejileri tercihleri ve öğrenme sorunları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81), 117-134.
- Carr, E. H. (2002). *Tarih Nedir?* İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Collingwood, R. G. (1996). *Tarih tasarımı*. (K. Dinçer, Dü.) İstanbul: Gündoğan Yayınları.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research : planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research* (4. b.). Boston: Pearson.
- Çengelci, T. (2005). *Sosyal bilgiler dersinde beyin temelli öğrenmenin akademik başarıya ve kalıcılığa etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Çolak, K., ve Aydın, R. İ. (2022). The effect of using mnemonics success in social studies. *The Journal of Educational Research*, 115(3), 223-233.

- Dikbaş, Y., ve Hasırcı, Ö. (2008). Öğrenme stratejileri öğretiminin ve ders işlenişinde kullanımının öğrencilerin akademik başarılarına ve tutumlarına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 69-76.
- Du, Y. (2012). The Application of Mnemonic to Improve the Middle School Student's English Achievement. *Journal of Education and Learning*, 1(2), 233-237. doi:10.5539/jel.v1n2p233
- Er, N. (1996). Belleğimizi geliştirmek mümkün mü? *Türk Psikoloji Bülteni*, 2(5), 100-108.
- Erdoğan, N. (2007). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Resimlendirilmiş Öykülerin Tarihsel Düşünme Becerilerinin Gelişimine Etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Ertürk, S. (1972). *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelkentepe Yayınları.
- Foil, C., ve Alber, S. (2002). Fun and effective ways to build your students' vocabulary. *Intervention in School and Clinic*, 37(3), 131-140.
- Fontana, J. L., Scruggs, T., ve Mastropieri, M. A. (2007). Mnemonic Strategy Instruction in Inclusive Secondary Social Studies Classes. *Remedial and Special Education*, 28(6), 345-355.
- Günden, S. (1995). *Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış*. Meral ÇİLELİ (Yay. Hazırlayan). İlköğretim Kurumlarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları (22-33). Ankara: Türk Eğitim Derneği 13. Eğitim Toplantısı.
- Hall, C., Kent, S. C., McCulley, L., Davis, A., ve Wanzek, J. (2013). A new look at mnemonics and graphic organizers in the secondary social studies classroom. *Teaching Exceptional Children*, 47-55.
- Kafadar, T. (2013). *Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin kullandıkları öğrenme stratejilerinin çoklu değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal bilgiler eğitiminde küresel vatandaşlık. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 25-30.

- Kan, Ç. (2010). A.B.D ve Türkiye'de sosyal bilgilerin tarihsel gelişimi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 663-672.
- Kaya, H., ve Çevik, A. (2020). Fen bilimleri dersinde kullanılan bellek destekleyici stratejilerin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 67-85.
- Kayacan, K., Özlüleci, M., ve Arslan, A. (2019). Fen bilimleri öğretmen adaylarının hafızalarında yer alan bellek destekleyiciler ve bunlara yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 5(12), 960-975.
- Keleş, E., ve Çepni, S. (2006). Beyin ve öğrenme. *Journal of Turkish Science Education*, 3(2), 66-82.
- Kıroğlu, Ş. (2010). *Fen ve Teknoloji öğretiminde Bellek Destekleyici Stratejilerin Öğrencilerin Başarıları Üzerine Etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Kleinheksel, K., ve Summy, S. (2003). Enhancing student learning and social behavior through mnemonic strategies. *Teaching Exceptional Children*, 36(2), 30-35.
- Korkmaz, Ö. (2007). *Ayrıntılamaya dayalı bir öğretimde bellek destekleyicilerin öğrencilerin başarılarına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Korkmaz, Ö., ve Mahiroğlu, A. (2007). Ayrıntılamaya dayalı bir öğretimde bellek destekleyicilerin öğrencilerin başarılarına ve öğrenmenin kalıcılığına etkisi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 1-17.
- Korkmaz, Ö., ve Mahiroğlu, A. (2007). Beyin, bellek ve öğrenme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(1), 93-104.
- Köksal, O. (2012). *İlköğretim 5. Sınıf İngilizce derslerinde kullanılan bellek destekleyici stratejilerin erişkiye, tutuma, kelime bilgisine ve kalıcılığa etkisi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Köksal, O. (2013). The impact of the keyword method on vocabulary learning and retention in preparatory French classes in higher. *International Journal of Academic Research Part B*, 5(5), 393-400. doi:10.7813/2075-4124.2013/5-5/B.61

- Köksal, O. (2015). *Öğrenme stratejilerinden bellek destekleyiciler: İngilizce kelime öğretimi etkinlikleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Köksal, O., ve Çekiç, A. (2014). The Effects Of The Mnemonic Keyword Method On 8th Graders' L2 Vocabulary Learning. *Educational Alternatives: Journal of International Scientific Publications*, 12, 1030-1047.
- Köksal, O., Sünbül, A. M., Öztürk, Y. E., ve Özata, M. (2013). The impact of mnemonic devices on attainment and recall in basic knowledge acquisition in nursing education. *Mevlana International Journal of Education*, 3(4), 265-278.
- Levin, J. R. (1993). Mnemonic strategies and classroom learning: A twenty-year report card. *The Elementary School Journal*, 94(2), 235-244.
- Levin, J. R., ve McCormick, C. B. (1981). *Investigation of a Combined Mnemonic Strategy for Teaching*. Report from the Project on Studies in Language, Wisconsin Univ. Madison. Research and Development.
- Liao, Y.-H., Kung, W.-C., ve Chen, H.-C. (2019). Testing the effectiveness of creative map mnemonic strategies in a geography class. *Instructional Science*(47), 589–608.
- Lubin, J., ve Polloway, E. A. (2016). Mnemonic Instruction in Science and Social Studies for Students with Learning Problems: A Review. *Learning Disabilities: A Contemporary Journal*, 14(2), 207-224.
- Mastropieri, M. A., Sweda, J., ve Scruggs, T. E. (2000). Putting Mnemonic Strategies to Work in an Inclusive Classroom. *Disabilities Research ve Practice*, 15(2), 69-74.
- Mastropieri, M. A., ve Scruggs, T. E. (1998). Enhancing School Success with Mnemonic Strategies. *Intervention in School and Clinic*, 33(4), 201-208.
- Memişoğlu, H., ve Tarhan, E. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kavram öğretimine ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(Özel Sayı), 6-20.
- Metin, E. (2012, Ekim 6). *Tarih nedir? Niçin tarih öğrenilmelidir?* Şubat 2023 tarihinde Karatekin Üniversitesi:
http://websitem.karatekin.edu.tr/user_files/dosyalar/13844d01d85a85bed47338e396b2aa3d/Tarih%20Nedir.pdf adresinden alınmıştır

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2005). *Sosyal bilgiler dersi (6 ve 7. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayıncılık.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar*. Şubat 2023 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı: <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROGRAMI%20.pdf> adresinden alınmıştır
- Miles, M. B., ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis: En Expanded Sourcebook* (2. b.). USA: SAGE.
- NCSS. (2015). *National curriculum standards for social studies: Introduction*. Ocak 2023 tarihinde NCSS: <http://www.socialstudies.org/standards/introduction> adresinden alındı
- Oruç, Ş., ve Ulusoy, K. (2008). Sosyal bilgiler öğretimi alanında yapılan tez çalışmaları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*(26), 121-132.
- Ölçüm, Y. (2000). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde bellek destekleyicilerinin erişimi ve kalıcılığa etkisi*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öner, G. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 4(1), 89-121.
- Özalp, A. (2012). *Bellek geliştirici yöntemlerin sosyal bilgiler öğretmenliği öğretmen adaylarının coğrafya dersine ilişkin tutumlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Özden, Y. (2021). *Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Özmat, D., ve Senemoğlu, N. (2021). İngilizce hazırlık okulu öğretim görevlilerinin ve öğrencilerinin dil öğrenme stratejilerinin kullanımına ve öğretimine ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 50(230), 959-992.
- Özmen, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretimi. Cengiz Dönmez ve Kubilay Yazıcı (Edt.), *Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler içinde* (ss.3-19), Birinci Baskı, Ankara: Pegem Akademi.

- Palavan, Ö., ve Başar, E. (2014). Hayat bilgisi dersinde beyin temelli öğrenmenin öğrencilerin başarılarına ve kalıcılığına etkisi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 165-178.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research ve Evaluation Methods* (3. b.). California: Sage.
- Pürbudak, A., ve Usta, E. (2019). Bellek destekli strateji yöntemiyle hazırlanmış dijital öykünün yabancı dil dersi tutumuna etkisi. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(2), 95-114.
- Sarıçoban, A., ve Başibek, N. (2012). Mnemonics Technique versus Context Method in Teaching Vocabulary at Upper-Intermediate Level. *Education and Science*, 37(164), 251-266.
- Scruggs, T. E., ve Mastropieri, M. A. (2000). The Effectiveness of Mnemonic Instruction for Students with Learning and Behavior Problems: An Update and Research Synthesis. *Journal of Behavioral Education*, 10(2/3), 163-173.
- Senemoğlu, N. (2020). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim: Kuramdan Uygulamaya* (27. b.). Ankara: Anı.
- Smith, J. A. (2003). *Qualitative psychology: A practical guide to research methods*. London: Sage Publications, Inc.
- Şahin, H., ve Kil, G. (2018). Yabancı dil öğretiminde bellek destekleyicilerden anahtar sözcük yönteminin öğrencilerin sözcük dağarcığını geliştirmeye kalıcılığa etkisi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 493-506.
- Tay, B. (2004). Sosyal bilgiler dersinde anlamlandırma stratejilerinin yeri ve önemi. *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-12.
- Tay, B. (2005). Sosyal bilgiler ders kitaplarında öğrenme stratejileri. *Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 209-225.
- Tay, B. (2007). Öğrenme stratejilerinin hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi dersinde akademik başarıya etkisi. *Mİlî Eğitim "Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(173), 87-102.

- Tay, B., ve Yangın, B. (2008). 4. Sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde sınıf ortamında kullandıkları öğrenme stratejileri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(3), 73-88.
- Terry, W. S. (2009). *Learning ve Memory: Basic Principles, Processes, and Procedures* (4. b.). USA: Pearson.
- Turan, R. (2002). Kültür alanındaki gelişmeler. D. Yalçın içinde, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (s. 723). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme: Kuramlar ve uygulamalar*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yalçın, M. (2006). *Eğitimde gözlem ve değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, D. (2019). *Fen bilimleri öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin öğrencilerin başarılarına, motivasyonlarına ve hatırlama düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldız, K. (2013). *Fen ve teknoloji öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin öğrencilerin başarılarına ve kavram öğrenmelerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, K. (2008). A vision of history teaching and learning: Thoughts on history education in secondary schools. *The High School Journal*, 92(2), 37-46.

EKLER

Ek 1. Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan senaryo örnekleri

SALTUKLULAR

Senaryo:

Eşi Kasım'a şöyle seslendi: Ee! Bul Kasım artık Erzurum çevresinde kedilere saldıığımız mamaları. Sonra sözlerine devam etti: Sen benim ana dolu yüreğimin ilk Türk beyisin. Seninle nice eserler bırakacağız dünyaya. Hatırladın mı mama yiyen hatun adlı eserimizi?

Kodlanan kelimeler:

Saldığımız	Saltuklular
Ee! Bul Kasım, saldıığımız	Ebulkasım Saltuk
Erzurum	Erzurum
Ana dolu yüreğimin ilk beyisin	Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliği
Mama yiyen hatun	Mama Hatun Külliyesi

Maddeleştirme:

Saltukluların kurucusu Ebulkasım Saltuk Bey'dir.

Saltuklular Erzurum ve çevresinde kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan ilk Türk beyliğidir.

Mama Hatun Külliyesi önemli eserleri arasında yer almaktadır.

DANIŞMENTLİLER

Senaryo:

Sana bir tavsiyem var: Daniş Mert bugünlerde Gazi Ahmet'e. Kendisi araba dolu yolların ilk ve en güçlü beyidir. Biliyor musun? Yağı fazla bastı diye, geçenlerde Niksar'a tokat attı. Medresesi Anadolu'da ilk olduğu için hiçbir zaman hata istemez, kusursuzluğu sever.

Kodlanan kelimeler:

Daniş Mert	Danişment
Gazi Ahmet	Ahmet Gazi
Araba dolu yolların ilk ve en güçlü beyi	Anadolu'da kurulan ilk beyliklerin en güçlüsü
Niksar'a tokat	Tokat (Niksar)
Yağı basmak	Yağbasan
Medresesi Anadolu'da ilk	Anadolu'daki ilk medrese.

Maddeleştirme:

Danişmentliler Ahmet Gazi tarafından kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri içerisinde en güçlü olanıdır.

Tokat Niksar'da bulunan Yağbasan Medresesi Anadolu'daki ilk medresedir.

MENGÜCEKLİLER

Senaryo:

Ben Emir'e geçen günlerde gücendim. Bunun sebebi ise; Ulu Cami yolunda, dar şifalı suyu devirmesidir. Bu su, bizim için çok kıymetli ve önemli bir konuma sahipti. Sivas Divrik'ten gelen bu su şifalı idi. İntikam alınacak, Enes kor sesle dünyaya haykıracaktı: İlk kez küllerimden doğacağım.

Kodlanan kelimeler:

Gücendim Emir'e	Mengücek- Emir Mengücek
Devirdi Ulu Cami yolunda dar şifalı suyu	Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası
Sivas Divrik'ten	Sivas Divrik
Enes kor- sesle dünyaya haykırdı.	Unesco- Dünya Miras Listesi
İlk kez küllerimden doğacağım	İlk külliye

Maddeleştirme:

Mengücekliler Emir Mengücek tarafından kuruldu.

Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası en önemli eserleridir.

Divriği Ulu Cami Unesco tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Divriği Ulu Cami Anadolu'daki ilk külliye.

ARTUKLULAR

Senaryo:

Hanımı şöyle seslendi eşine: Artık Bey televizyonu odaya kurma. Çünkü televizyonun malı adi, hatununu dinle. Beyefendi eşine seslendi: Bakır diyar olsa, gözlerin daha uludur. Senin sözünü her daim dinleyeceğim, hele gözlerinin sözünü her zaman dinleyeceğim.

Kodlanan kelimeler:

Artık Bey	Artuk Bey
Hatununu dinle	Hatuniye Medresesi
Malı adi	Malabadi Köprüsü
Bakır diyar olsa, gözlerin daha uludur	Diyarbakır Ulu Cami

Maddeleştirme:

Artık Bey'in torunları tarafından kurulmuştur.

Hatuniye Medresesi, Malabadi Köprüsü ve Diyarbakır Ulu Cami önemli eserleri arasında yer almaktadır.

ÇAKA BEYLİĞİ

Senaryo:

İsmi gibi çakı, kendisi çakı. İzmir'in denizcilikle uğraşan ilk çakı gibi beyi ve ilk Türk denizcisi... Çakı Bey finans yetersizliğini ve saçlı insanları pek sevmiyordu. Bir uğraş alanı vardı o da memleket. Bu uğurda her daim Türk yurdunu saldırılara karşı korudu.

Kodlanan kelimeler:

İsmi gibi çakı kendisi çakı- İzmir'in denizcilikle uğraşan ilk beyi ve ilk Türk Denizcisi	Çakı Bey/Denizcilikle uğraşan ilk Türk beyliği/ İlk Türk denizcisi
Finans	Bizans
Saçlı	Haçlı
Türk yurdunu korudu	Türk yurdunu saldırılara karşı korudu

Maddeleştirme:

Çakı Bey tarafından kurulmuştur.

Denizcilikle uğraşan ilk Türk beyi olup ilk Türk denizcisi Çakı Beydir.

Başta Bizans ve Haçlılar olmak üzere Türk yurdunu saldırılara karşı korumuştur.

TÜRKİYE (ANADOLU) SELÇUKLU DEVLETİ

Senaryo:

Dedi: Bin, yetmiş beş numaralı otobüse bugün. Otobüste şan sahibi Süleyman'ı göreceksin. Dönüşte ise, bin yediden yetmiş kalabalık olan otobüse. Türk Selçuk bu otobüs İznik'ten geçecektir. Hep aynı hikâye anlatılır bu otobüste: Bir balon ikinci kılıçlı aslanda var, ana dolu gönlünde hakimiyet var. Yash çimende Kar Gizem Şah bulunur, köseli dağda bir hüznün bulunur. Çünkü onlar kazandı.

Kodlanan kelimeler:

Bin, yetmiş beş numaralı	1075
Şan sahibi Süleyman	Süleyman Şah
Bin, yediden yetmiş	1077
Türk Selçuk	Türkiye Selçukluları/ Süleyman Şah
İznik	İznik
Bir balon	Miryokefalon
İkinci kılıçlı aslan	İkinci Kılıçarslan
Ana dolu gönlünde hakimiyet	Anadolu hakimiyeti
Yash çimen	Yassı Çemen
Kar Gizem Şah	Harzemşah
Köseli dağ	Kösedag
Onlar	Moğollar

Maddeleştirme:

Süleyman Şah 1075'te İznik'i ele geçirdi, 1077 yılında İznik başkent yapılarak Türkiye Selçuklu devleti resmen kuruldu.

Türkiye Selçuklu sultanı II. Kılıçarslan yönetimindeki Türk ordusu Miryokefalon Savaşı'nda galip geldi. Bu savaş sonucunda Anadolu'da Türk hakimiyeti kesinleşti.

Harzemşah'ın Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti'ne saldırması üzerine Yassı Çemen Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti galip geldi.

Moğollar ile Kösedag savaşı yapıldı. Bu savaşta Anadolu Selçukluları mağlup oldu. Savaş neticesinde Anadolu Selçukları yıkılış sürecine girdi, Anadolu'daki siyasi birliği bozuldu.

Ek 2. Başarı Testi

ANADOLU'DA KURULAN İLK TÜRK BEYLİKLERİNE YÖNELİK BOŞLUK DOLDURMA TESTİ

Bu çalışma, sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının başarıya ve kalıcılığa olan etkisini ortaya koyma amacıyla tasarlanmış ve Rahman İbrahim AYDIN tarafından yürütülmektedir. Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır ve vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına göre olup, çalışmanın herhangi bir aşamasında, çalışmadan ayrılma konusunda tamamen serbestsiniz. Çalışma kapsamında size sorulacak sorular ortalama 30 dakikanızı alacak olup, çalışmada istemediğiniz sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu metni okuduktan sonra çalışmaya devam etmeniz, çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamına gelecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus varsa, araştırmacıya şu anda şahsen sorabilirsiniz veya ileride (e-posta adresi ve/veya telefon) yoluyla iletişime geçebilirsiniz.

SALTUKLULAR

Saltuklular'ın kurucusu ..... Beydir.

Saltuklular ..... ve çevresinde kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan ..... beyliğidir.

..... önemli eserleri arasında yer almaktadır.

DANIŞMENTLİLER

Danışmentliler ..... tarafından kurulmuştur.

Anadolu'da kurulan ilk Türk beylikleri içerisinde ..... olanıdır.

Tokat Niksar'da bulunan ..... Anadolu'daki ilk medresedir.

MENGÜCEKLİLER

Mengüceklilker ..... tarafından kuruldu.

..... en önemli eserleridir.

Divriği Ulu Cami ..... tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

Divriği Ulu Cami Anadolu'daki .....

ARTUKLULAR

Artuklular ..... Bey'in torunları tarafından kurulmuştur.

..... Medresesi, ... Köprüsü ve ..... Cami önemli eserleri arasında yer almaktadır.

ÇAKA BEYLİĞİ

Çaka Beyliği ..... tarafından kurulmuştur.

..... uğraşan ilk Türk beyi olup ilk Türk denizcisi Çakı Beydir.

Başta ..... ve ..... olmak üzere Türk yurdunu saldırılara karşı korumuştur.

TÜRKİYE (ANADOLU) SELÇUKLULARI

..... 1075'te İznik'i ele geçirdi, 1077 yılında ..... başkent yapılarak Türkiye Selçuklu devleti resmen kuruldu.

Türkiye Selçuklu sultanı II. Kılıçarslan yönetimindeki Türk ordusu ..... Savaşı'nda galip geldi. Bu savaş sonucunda Anadolu'da Türk hakimiyeti kesinleşti.

Harzemşahlar ile Türkiye (Anadolu) Selçuklu Devleti arasında yapılan ..... Savaşı'nda Türkiye Selçuklu Devleti galip geldi.

..... ile ..... savaşı yapıldı. Bu savaşta Anadolu Selçukluları mağlup oldu. Savaş neticesinde Anadolu Selçukları yıkılış sürecine girdi, Anadolu'daki siyasi birliği bozuldu.

Ek 3. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ ÖĞRETİMİNDE BELLEK DESTEKLEYİCİ STRATEJİLERİN KULLANIMININ BAŞARIYA VE KALICILIĞA ETKİSİ (MÜLAKAT SORULARI)

Bu çalışma, sosyal bilgiler dersinde tarih konularının öğretiminde bellek destekleyici stratejilerin kullanımının başarıya ve kalıcılığa olan etkisini ortaya koyma amacıyla tasarlanmış ve Rahman İbrahim AYDIN tarafından yürütülmektedir. Çalışma kapsamında size yöneltilen sorular, sadece sizin kişisel düşüncelerinizi öğrenmek amacıyla hazırlanmıştır ve vereceğiniz cevaplar tamamen gizli tutulacaktır. Çalışmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına göre olup, çalışmanın herhangi bir aşamasında, çalışmadan ayrılma konusunda tamamen serbestsiniz. Çalışma kapsamında size sorulacak sorular ortalama 40 dakikanızı alacak olup, çalışmada istemediğiniz sorulara cevap vermeyebilirsiniz. Bu metni okuduktan sonra çalışmaya devam etmeniz, çalışmaya gönüllü olarak katıldığınız anlamına gelecektir. Çalışma kapsamında sormak istediğiniz herhangi bir husus varsa, araştırmacıya şu anda şahsen sorabilirsiniz veya ileride (e-posta adresi ve/veya telefon) yoluyla iletişime geçebilirsiniz.

Sorular

- 1- Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders süreci hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?
- 2- Bellek destekleyicilerin size katkısı olduğunu düşünüyor musunuz? Cevabınız “Evet” ise hangi alanlarda ne tür katkısı olduğunu açıklayınız.
- 3- Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecinde zorlandığınız yerler oldu mu? Açıklayınız.
- 4- Bellek destekleyici stratejiler ile desteklenen ders sürecine ilişkin olumsuz görüş belirteceğiniz yerler var mı? Açıklayınız.
- 5- Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden en çok beğendiğiniz hikâye hangisidir? Neden?

6- Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerden beğenmediğiniz hikâye var mı? Var ise hangisi? Neden?

7- Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öykülerin sizce eksiklikleri var mı? Varsa açıklayınız?

8- Bellek destekleyicilere yönelik oluşturulan öyküler, çizimler yerine ne ile desteklenebilir?

9- Sizin de bellek destekleyicilere benzeyen herhangi bir çalışmanız var mı? Örnek verir misiniz?

10- Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersinin hangi konularında kullanılabilir? Nedeniyle açıklayınız.

11- Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersi dışında hangi derslerde ve konularda kullanılabilir? Nedeniyle açıklayınız.

12- Bellek destekleyici yöntemler sizce sosyal bilgiler dersi dışında hangi derslerde ve konularda kullanılamaz? Nedeniyle açıklayınız.

13- Bellek destekleyici yöntemler konuları öğrenmeye katkı sağladı mı? Nedeniyle açıklayınız.

14. Bellek destekleyici yöntemler, öğrendiklerinizin kalıcı olmasına katkı sağladı mı? Nedeniyle açıklayınız.

15- Eklemek istediğiniz herhangi bir şey var mı?

Ek 4. Etik Kurul Belgesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 24.08.2023-326886

T.C.
SİVAS CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kurulu

Sayı : E-50704946-100-326886
Konu : Etik Kurul Kararı

24.08.2023

Sayın Rahman İbrahim AYDIN

Eğitim Bilimleri Araştırma Önerisi Etik Değerlendirme Kuruluna yapmış olduğunuz 23_08_06 numaralı başvurunuz incelenmiş ve kurumumuz tarafından "*Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretiminde Bellek Destekleyici Stratejilerin Kullanımının Başarıya ve Kalıcılığa Etkisi*" başlıklı araştırmanızın bilimsel araştırma etiği ilkeleri açısından uygun olduğuna karar verilmiştir.

Bilgilerini rica ederim.

Prof. Dr. Murat BURSAL
Kurul Başkanı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSV83VHP16 Pin Kodu :01452

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/cumhuriyet-universitesi-ebys>

Adres : Sivas Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü

Telefon: 03462191313 Faks: 0 346 219 1110

e-Posta: egitimmedk@cumhuriyet.edu.tr Web: egitimbilimst.cumhuriyet.edu.tr

Keşif Adresi: cumhuriyetuniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için: Ahmet YILDIRIM

Unvanı: Memur

Ek 5. İntihal Raporu

[Doküman Görüntüleyici](#)

Turnitin Orjinallik Raporu

İşleme koda: 10-Oca-2024 10:53 +03
NUMARA: 2268771226
Kelimeler Sayısı: 14598
Gönderildi: 1

Benzerlik Endeksi
9613

Kaynağa göre Benzerlik
İnternet Sources: %13
Yayımlar: %4
Öğrenci Ödevleri: %5

SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE TARİH KONULARININ ÖĞ... Rahman İbrahim Aydın tarafından

alıntılan dahil et bibliyografyası dahil et 7 kelime > çıkarılan eşleşmeler

mod: raporu hızlı görüntüle (klasik)

yazdır yenile İndir

1% match (18-Kas-2023 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/673915/vokAcikBilim_10085822.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
1% match (07-Eki-2020 tarihli İnternet) http://www.cumhuriyet.edu.tr	❌
1% match (20-Ağu-2022 tarihli İnternet) https://egitimbilimst.cumhuriyet.edu.tr/310-terzi-devam-eden-ogrenci-listesi	❌
1% match (20-Eyl-2022 tarihli İnternet) http://tegmateriyal.eba.gov.tr	❌
1% match (07-Eyl-2023 tarihli öğrenci ödevleri) Submitted to Sivas Cumhuriyet Üniversitesi on 2023-09-07	❌
1% match (13-Ara-2020 tarihli İnternet) http://2019.fmpetogretimkonresi.com	❌
<1% match (02-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/369302/vokAcikBilim_9004328.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (13-Oca-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/56344/vokAcikBilim_10229499.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (13-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/373795/vokAcikBilim_393383.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (18-Nis-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/412945/vokAcikBilim_10272338.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (25-Şub-2023 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/419421/vokAcikBilim_10091198.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (03-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/56544/vokAcikBilim_10160730.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (05-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/712613/vokAcikBilim_338691.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (25-Şub-2023 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/368259/vokAcikBilim_10261968.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (04-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/617213/vokAcikBilim_10186329.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (02-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/handle/20_500_12812/470406	❌
<1% match (23-Eyl-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/241083/vokAcikBilim_10230941.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (24-Eyl-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/23091/vokAcikBilim_10098255.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (15-Haz-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/353172/vokAcikBilim_10338003.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (04-Eki-2022 tarihli İnternet) https://adkbilim.vok.gov.tr/bitstream/handle/20_500_12812/101109/vokAcikBilim_10208130.pdf?isAllowed=v\$sequence=-1	❌
<1% match (30-Mar-2022 tarihli İnternet)	❌